Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабрийн 21-нэй гарана | № 146 (13635) | 1974 оной июниин 25, вторник | Сэн 2 мүнгэн

МАЛАА ҺАЙНААР БЭЛШЭЭЖЭ, МЯХА, ҺҮ ЕХЭЭР, ГАРГАША БАГАТАЙГААР АБАЯ!

ХАНЫН ГАЗЕТЭ

Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалга, Совет ороной арадай ажахын бүхы һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда 1974 ондо социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай партиин ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолнууд дотор энэ жэлдэ оронойнай хүдэлмэришэн антиин, хүдөөгэй таряашад болон малшадай, арадай интеллигенциин бэелүүлхэ зорилгонууд тодорхойлогдонхой. Парти, правительствын эдэ шухала документнүүдтэ харюу болгон ороной ажалшад, тэрэ тоодо Буряадай автономито республикын бүхы хүдэлмэрилэгшэд, дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абаһан байна. Республикын олохон түрүү коллективүүд, ажалай түрүүшүүл угтамжын түсэбүүдые батална абаа.

Тингэжэ Буряад ороной ажалшад табан жэлэй дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлэй түсэбтэ даабаринуудые, социалис уялгануудые болзорһоонь урид амжалтатайгаар бэелүүлхын түлөө, үйлэдбэриин ашаг үрые, ажалай бүтээсые улам дээшэлүүлжэ, бага гаргашатайгаар ехэ, һайн шанартай продукци абахын түлөө бүхэсоюзна мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр жагсаһан байна. Ажалша коллективүүдэй дунда социалис мүрысөө үргэн дэлисэтэйгээр дэлгэрүүлхэ, тэрэнэй ябасые зүбөөр ударидан хүтэлбэрилхэ, дүнгүүдыень согсолхо, сасуулан харуулха хэрэгтэ ханын газетэнүүд тон ехэ үүргэ дүүргэдэг байха юм.

Ханын газетэ хадаа коллективүүдэй партийна, профсоюзай ба комсомолой эхин организацинуудай орган мүн. Промышленна предприятиин гү, али барилгын организациин, колхозой гү, али совхозой, мүн эмхи зургаануудай, һургуулинуудай ханын газетэнүүд нэн түрүүлэн ажалша хүнэй ажал хэрэгые, һанал бодолые уран гоёор зураглан бэшэжэ байха үүргэтэй.

Коллектив бүхэнэй хүдэлмэрилэгшэд мүнөө хоорондоо гү, али ямар нэгэн хүршэ коллективтэй мүрысэжэ, абаһан уялгануудаа амжалтатай бэелүүлхын түлөө үдэр бүри үсэд шангаар тэмсэнэ. Тиимэһээ ажалшадай социалис мүрысөөн тухай асуудал ханын газетэнүүдтэ ёһото һууриия эзэлхэ зэргэтэй.

Саг болзортоо гаража байдаг ханын газетэнүүд республика доторнай яһала олон болонхой. Жэшээ болгон Загарайн аймагай «Гигант» колхозой «Сельская новь» гэжэ ханын газетые хараад үзэе. Энэ газетын редколлегидэ эдэбхитэй, хэблэлэй хүдэлмэридэ дуратай хүнүүд шэлэн табигдаһан байха юм. Энэ газетэ колхозой партийна комитедэй, профсоюзай ба комсомолой организацинуудай ёһотой туһалагшань болонхой. Тиимэл хадань энэ газетын ээлжээтэ номер бүхэниие колхознигууд хүлеэжэ байдаг юм.

«Сельская новь» газетэ һарадаа хоёр дахин гаража байдаг. Тингэхэ зуураа колхозникуудай ажал хэрэг, тэдэнэй ажабайдалые һайнаар харуулжа шададаг гээшэ. Ажалша бэрхэ хүнүүд тухай материалнууд, социалис мүрысөөн тухай мэдээсэлнүүд, корреспонденцинүүд газетын номер бүхэндэ толилогдоно. Тиихэдэ ажал дээрэ, ажабайдалда дайралдадаг дутагдалнууд хурсаар шүүмжэлэгдэдэг. Шүүмжэлхы удхатай материалнуудай мүрөөр ямар хэмжээнэй абтаһан тухай газетын уншагшадта мэдээсэгдэнэ.

Революционно һайндэрнүүдтэ, мүн зарим нэгэн шухала үйлэ хэрэгтэ газетын тусхай номер зорюулагдана. Эндэ нэгэ жэшээ дурдамаар. Байгша оной апрелиин түрүүшын үдэрнүүдтэ «Гигант» колхозой механизаторнууд энэ жэлэй түрүүшын бураздаа гаргаһан байгаа. Энэ ушарта «Сельская новь» газетын тусхай номер зорюулагдажа, ажахын механизаторнуудые хани халуунаар амаршалһан, шэнэ илалтануудые туйлахыень хүсэһэн байха юм. Тус номерто олон аад, удха һайнтай, хүнэй һанал бодолые хүлгүүлмээр материалнууд толилогдоһон байгаа.

«Сельская новь» газетын номер бүхэн гоё һайханаар шэмэглэгдэнэ. Ханын газетэнүүдэй аймагай конкурсдо энэ газетэ нэгэдэхи һуури эзэлһэн юм.

Хяагтын аймагта саг соогоо гаража байдаг газетэнүүд баһал олон. Жэшээнь, эндэхи ээрэлгэ-нэхэлгын фабрикадахи ханын хэблэл һара бүхэндэ таһалгаряагүй гаража, ажалшадай хүсэ шадалые, мэргэжэл шадабариие табан жэлэй даабаринуудые бэелүүлхэ хэрэгтэ уряалжа байдаг юм. Фабрикын цех бүхэн өөрын газетэтэй болонхой. Мүн тиихэдэ эндэхи комсомолой организаци өөрынгөө газетэ гаргадаг. Сахилгаан ба хадхуууртай хуудаһанууд, элдэб янзын бюллетеньнүүд гаргагдана. Зүүн-Сибириин түмэр замай Наушки станцида, Хяагтын совхоздо муу бэшээр гарадаг, партийна организацинуудай туһалагша болохо шадаһан ханын газетэнүүд бии.

Улаан-Үдын Ленинэй ордентэ локомотив-вагон заһабарилгын, Ажалай Улаан Тугай ордентэ авиационно заводуудай зарим цехүүдэй, Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай, Холтоһоной руднигай, Загарайн аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой ханын газетэнүүд саг болзортоо гаргагдажа, социалис мүрысөөн тухай туһатай материалнууд толилогдожо байдаг юм.

Гэхэтэй хамта республикын зарим предприятинуудай, барилгын эмхинүүдтэ, колхоз болон совхозуудта ханын газетэнүүд хаһа сагтаа гаргагданагүй. Олохон ханын газетэнүүд имагтал һайндэрнүүдтэ гаргагдаад, миил түрүүшүүлэй нэрые тоолоһон, процент ба тоонуудые дурдаһан байдаг. Түрүү зэргэдэ ябадаг хүнүүдэй амжалта тухай хэлэхэ зуураа, тоонуудые дурдаад, түрүүшүүл тушаа гүнзэгы удхагүйгөөр бэшэһэн байдаг.

Жэшээлэн хэлэбэл, республикымнай Хориин, Хойто-Байгалай, Улаан-Үдын, Зэдын аймагуудай зарим колхоз, совхозуудай ханын газетэнүүд хэдэн һара соо гаргагданагүй. Зарим газетэнүүд хаа-яа гарадаг байбашье, хүнүүдэй һонирхон уншаха материалгүй, анхаралшье татадаггүй, муугаар шэмэглэгдэһэн байдаг. Олохон барилгын организацинуудай, транспортын эмхинүүдэй ханын газетэнүүд саг соогоо гарадаггүй байха юм.

Иимэ ушар яахадаа тохёолдоноб гэхэдэ, предприятинуудай, колхоз, совхозуудай партийна организацинууд өөһэдынгөө ханын газетэнүүдэй хүдэлмэри һайжаруулха хэрэгтэ анхаралаа багаар табина бшуу. Редколлегинүүдэй бүридэлдэ заримдаа эдэбхигүй, эрдэм бэлиг багатай хүнүүд зууршалагдана, тэдэнэртэ һайн туһаламжа хүргэгдэнэгүй.

Ханын газетэнүүдэй редколлегинүүдэй хүдэлмэриие хинан шалгажа, туһаламжа хүргэжэ байха хэрэгтэй. Аймагай газетын редакцинуудай дэргэдэ редколлегинүүдэй гэшүүдэй семинар зарлажа, һонирхолтой хөөрэлдөө дэлгэхэдэ тэдэнэртэ ехэ туһаламжа болохо үгэхэ байна. Ханын газетэнүүдэй хүдэлмэриие һайнаар шэнжэлэн үзөөд, аймагай газетэдэ шэнжэлэл толилоо һаа, баһал муу бэшэ байха һэн. Юрэдөө, ханын газетэнүүдэй редколлегиин хүдэлмэридэ туһалаад, хинан шалгаад байгаа һаа, газетэнүүд саг соогоо зоригжуулхы хүсэн болохо зэргэтэй. Тиимэһээ партийна организацинууд энэ шухала хүдэлмэридэ анхаралаа һайнаар табиха болоно.

Л. И. БРЕЖНЕВ ФРГ-гэй ЭЛШЭН САЙДТАЙ УУЛЗАБА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев ФРГ-һээ СССР-тэ байдаг элшэн сайд У. Замтай июниин 22-то уулзаба. ФРГ-гэй федеральна канцлер Г. Шмидтын бэшэгые элшэн сайд нүхэр Л. И. Брежневтэ дамжуулан үгөө. Энээнтэй дашарамдуулан хөөрэлдөөн болохо, СССР-эй ба ФРГ-гэй хоорондохи харилсаануудые саашадань хүгжөөхэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ.

Б. Н. Пономарев Ж. Маршетэй уулзаба

ПАРИЖ. (ТАСС). КПСС-эй делегациие толгойлогшо КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гай секретарь Б. Н. Пономарев ФКП-гэй Генеральна секретарь Ж. Маршетэй уулзажа, тэрээнтэй хани ёһоор хөөрэлдөө.

ҮГЭДӨӨ ХҮРЭМӨӨР АЖАЛЛАХАБДИ

Манай Гужирай һүнэй фермэдэ 9 һаалишад ажаллана. Эдэнэймнай олониинь мал ажалда удаан сагта хүдэлһэн, дүй дүршэлтэй хүнүүд юм. Би өөрөө һаалишанаар хори нэгэдэхи жэлээ ажаллана. Манай багахан коллектив абаһан уялгануудаа болзорһоонь урид, нэрэтэй солотойгоор дүүргэхын тула ехэ оролдолго гаргана. Һаалишан бүхэн хараалһан түсэбөө үлүүлэн дүүргэжэ, гүрэндэ сагаан эдеэ элбэг дэлбэгээр тушаахын тула жэлэй дүрбэн сагта оролдосотойгоор ажаллана. Түсэбтэ табан жэлэй тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлдэ бидэ фермээрээ үнеэн бүриһөө 3000 килограммһаа бага бэшэ һү һааха тухайгаа аймагайнгаа малшадта мэдүүлһэн байгаабди. Хэлэһэн үгэеэ бодото дээрэнь дүүргэхэ хэрэг манда хэр ябанаб гэжэ эндэ тобшохоноор хөөрэжэ үгэхэ хүсэлтэйб.

Үнгэрэгшэ жэлдэ би харууһалжа байһан үнеэн бүриһөө 2713 килограмм һү һааһан байнаб. Энэмни урзанда жэлэйхиһээ 415 килограммаар ехэ. Бии байгаа арга боломжонуудаа зүбөөр хэрэглэжэ, жэлһээ жэлдэ һү һааляа хайшан гэбэл дээшэлүүлхэ тухай бидэ хөөрэлдэһэн, зохисотой хэмжээнүүдые батална абаһан байнабди. Манай ажалда ажахымнай хүтэлбэрилэгшэд болон зоовет-мэргэжэлтэд горитой туһа хүргэнэ.

Ниитынгээ адууһа малай үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэридэ анхарал табигдадаг болоо. Һү һаалиин фермэ бүхэндэ дүй дүршэлтэй техник-үрэжүүлэгшэд табигданхай. Эдэ нүхэдэй хэһэн ажал согсологдожо, социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ гараһан хүн урмашуулагдана. Һүтэй үнеэдһээ гараһан эмэ тугалнуудые тусхай бүлэг болгожо, оролдосотой бэрхэ малшанда даалгагдана. Эдэ бүхы хүдэлмэри манай ажалые нилээд урагшань татаа гэхэ байнаб. Һаалишад, үхэршэдэй гараар хэгдэдэг ажал оньһон аргын хүсөөр бүтээгдэдэг болоо ааб даа.

Үнгэрһэн таба һарын туршада бии харууһалжа байһан үнеэн бүриһөө 1361 килограмм һү һаагааб. Энэмни нёдондоной энэ үеынхитэй жэшэхэ болоо һаа, 73 килограммаар ехэ. Иимэрхүү дүн манай олохон һаалишад туйлажа шадаа. Туйлаһан амжалтамнай урмашуулна, хоёрдохёор, һэжэг түрүүлнэшье.

Зуһаландаа үнгэрэгшэ һарын хори гаранаар нүүгээбди. Энэ үедэ һаалимнай дээшэлээ гэхын аргагүй. Ойн бэлшээри хүндан сагаан шахуу. Иимэ тулюур бэлшээридэ манагдаһан үнеэдһээ яагаад ехэ һүн абтахаб даа. Би үнеэн бүриһөө суудхын туршада 12—13 килограмм һү һаанаб. Энэмнай үшөө бага дүн.

Зунай шэмэтэй ногооной хаһада һүрэг малаа зүбөөр бэлшээжэ, ехэ һү һаажа абаха хэрэгтэ манда багаар анхарал табигдана гэжэ хэлэхэ хүсэлтэйб. Зарим ажахынууд фермын, зуһалангай дэргэдэ ногоон конвеер таряжа, тэрээн дээрээ малаа хэдэн хоногто адуулхадань бэлшээринь һураггүй һайжардаг байха юм.

Манай «Маяк» колхозой хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд фермэ шадарай участок түхеэрхэ тухай манда бүри эртэ, хабар байхада хэлэһэн юм. Зүгөөр энэ талаар ямаршье зохисотой хэмжээ абангүй үнгэрөө.

Һаалишадаймнай абаһан уялга ехэ. Урдаа табиһан зорилгонуудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэмнай ажахымнай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд туһалха бэзэ гэжэ найдаха хүсэлтэйб.

П. ИСТОМИНА,
Гужирай һүнэй фермын һаалишан.
Түнхэнэй аймаг.

Сэлгеэ Сэлэнгын хонишод дүн сагаан һүрэгөө олошоруулха талаар һүүлэй хоёр-гурбан жэлэй туршада нилээд амжалтатай. Һаяхан аймагай 34 хонишод-зуутан сугларжа, өөһэдынгөө ажал тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэлдэбэ. Сэлэнгын совхозой дүй дүршэлтэй хонишон Анатолий Михайлович Акулов харууһалжа байһан зуун эхэ хонин бүриһөө 130,2 хурьга абажа, хүхэ ногоон дээрэ гаргаба. Түсэбтэ табан жэлэй тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлдэ иимэ амжалта туйлаһан ахалагша хонишон «аймагай чемпион» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхэ ёһоороол хүртөө.

Аймагай ажахынуудта «сагаан алта» суглуулха ажал үдэр ошохо бүри эршэдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Химнын колхозой хонишод-зуутад зүблөөнэй һүүлдэ (зүүн гарһаа) Цырендоржо Бадмаев, Цыретор Лубсанов, Гарма-Цырен Содномова, Цырма Дамбаева, Иван Замбалов гэгшэдые харанат.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ХОЙТО НУГЫН ЭЗЭН

Ходо дулаан амитай байдаг, үбэлдөөшье хүрэдэггүй Жомболог горхон мантан үндэр хадануудай хормой зубшан, хамаг олон жалгануудаа дахаһаар Аха гол тээшэ эрье һабануудаа нэшэн харьялна.

Эндэмнай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, Октябриин 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ нэгэдэхи бригадын адууһа малай үбэлжэдэг сабшалан, бэлшээреэр элбэг газар гэжэ суутай юм. Эндэ байдаг малшад жэлэй ямаршье саг хүсэд хүрэхэ үбһэ, зелёнкотой, адууһа малһаа эли бодо ехэ ашаг шэмэшье абажа байдаг. Зарим тээгүүр малшадай хорёо хотоёо хооһолжорхёод һууханань, харин Шарза нугада иимэ ядуухан үбэлжэлгэ хэзээдэшье үзэгдэдэггүй, малшадай газаагуур хэдэн һүүри үбһэн байха. Заатагүй үбһэеэ халуун намарһаа нөөжэ байһан дээрэһээ ногооной гараадшье байхада хурьга, тугалнуудтаа эдюулхэ үбһэтэйл байдаг заншалтай.

Нэгэдэхеэр, малшан бүхэн өөһэдынгөө бууса газарнуудые эзэн ёһоор үтэгжүүлнэ, наг шэб элбэгээр тараана, горхонуудай уһа элбэгтэй үедэнь уһалжа үрдинэ, нагшэбхээр хаалта хэнэ.

Энэ нютагай Шарза гэжэ һууринда Жүгдэр Мандагаев гэдэг суутай бэрхэ луговод ажалладаг. Тэрэ бага наһанһаа ажалай шэлэ дамжан, һүхэ хюрөө барижа барилгын хойноһоо нилээд ябаһан, адуу малшье олон жэлдэ харууһалһан байха. Һүүлэй арба һайса гаран жэлдэ сабшалангай ургаса шадаал һаа, бүри ехээр ургуулһайб. Шарза нютагаймни һүрэг адууһа мал тобир тарган, садхалан ондо ороһой, үбһэ тэжээлээр ходол элбэг дэлбэг байһай гэжэ сэдьхэжэ ябадаг хүн.

Жүгдэр Хайдакович ажалша бэрхээрээ зарим хүниие хэдэн дахин дабхарлажа булихал даа. Миил амаржа һууxые огто мэдэхэгүй, гар хооһон һуудаггүй. Үнгэрэгшэ үбэлдөө 25 толгой хүхүүли үнеэдые тугалтайнь харууһалжа, бүтэн бүринөөр хүхэ ногоон дээрэ гаргаба.

Тэдэ малайнгаа хээрэ гаргагдажа, ондоо һүрэгтэ нилүүлэгдэхэдэнь үнөөхи хабарайнь ажал тулажа ерээд байба. Хабар эртэ байхада үглөө бүхэндэ һүхэ, хүрзэ, тогоогоо үргэлөөд лэ тэрэ сабшалангайнгаа һубаг ханаабууд тээшэ ошодог болоо һэн. Хада уулаһаа бууһан уһые ажал багатайгаар тодожо хаагаад, дуратай тээшэнь тараажа уһалхаар зохид болгоо. Май, июнь һаранuудта удаа дараалан сабшалангаа һайнаар уһалха хэрэгтэй бшуу. Тэрээнгүйгөөр хабарай һалхинда нэгэ үдэрөөр газар гандан хаташана. Үдэшэ, үглөөниинь һайса уһалаад абахада хүрьһэниинь яһала дэбтэдэг. Эндэ халуун болоходо һарьдагай саһан хайлажа, уһалһан газар дээгүүрнь үер гараад, модо шулуу хаяжархидаг. Тэрэниие дахин түүдэг. Нэгэ ажалаа дахин дабтахагүйн тула үерэй уһа урадхуулха ондоо ханааб татаба. Үерэй намдахада тэрэ уһаяа хаажа абаад, хэрэгтэй тээшэнь хубаажа тараана. Уһанай ябаха һубаг, ханааб, хаалтануудта шэбхэ зурытар адхажа үгэхэдэнь ехэл зохид. Тэрэ шэбхынь шүүһэн сабшалангай хүрьһэндэнь шэнгэжэ, ногоондо шэмэ үгэнэ, түргэншье бутарна.

Зарим малшад хотонойнгоо шэбхэ хабар гаргахаяа зүрхэ алдадаг. Тэрэниие намар хүнүүд ерэжэ малтажа гаргана. Тэрэ хатаһан шэбхые сабшалан дээрэ адхахада газарай хүрьһэндэ ямаршье туһа нэмэри үгэдэггүй, харин ногооной ургаха газарта дарамта болохо хэбтэдэг. Тиимэ юумэ болохогүйн тула Жүгдэр үбгэжөөл ехэл оролдоно.

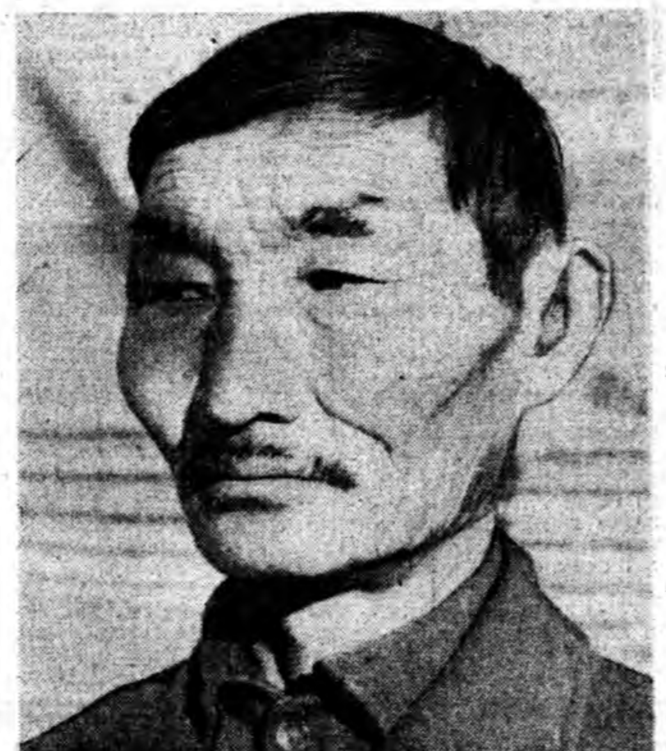
Энэ жэлэйнгээ хабарай хүдэлмэриие тэрэ алишье жэлэйхиһээ үлүүгээр бэелүүлхэ, үбһэ ногооной ургасын хойноһоо хүсэ шадалаа гамнангүй харууһалха, эршэ хүсэтэйгөөр ажаллаха гэжэ луговод Жүгдэр Хайдакович эрмэлзэнэ. Мүнөө Баруун, Зүүн-Шарза, Шара-Тала, Ташалуур, Баруун ба Зүүн-Обтой гэхэ мэтэ газарнуудта хамта 200 гектар сабшалан даажа байна.

Сабшалангайнгаа ехэнхи газар дээрэһээ Жүгдэр Хайдакович жэл бүри гектарай 10—12 центнер, зарим газарһаань бүриншье дээгүүр үбһэ абадаг. Үбһэеэ өөрөө хуряажа абалсадаг. Тиимэһээ шанарынь эрхим һайн, хура бороодо ороогүй хүхэ зандаа байдаг.

Энээнэйнь ашаар лэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой нэгэдэхи бригадын һаалишад нютагай үүлтэрэй үнеэдһээ яһала горитой һү һаажа шадана. Жэшээнь, эндэхи эрхим һаалишан Дулма Максаровна Галсанова нёдондо үнеэн бүриһөө 1.400 килограмм һү һаагаа.

Иигэжэ Хойто-Нугын бэрхэ луговод Жүгдэр Мандагаев ниитынгээ адууһа мал олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулна гээшэ.

Д. ДУГАРОВ,
авторай фото.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ж. Х. Мандагаев.

Ахын аймаг.

Манай хөөрэлдөөн

ХОЛЫН БЭЛШЭЭРИ ХЭР ХЭРЭГЛЭГДЭНЭБ?

Мүнөө колхоз, совхозууд олон зуу мянган адууһа малаа тала дайдын, хада уулын хабшал дундуурхи, ой тайгын соорхой, һужааг соогуурхи бэлшээридэ гаргаад, зунай шэмэтэй, ногоондо шадаал һаа һайнаар таргалуулха гэжэ оролдоно гээшэ.

«Зунай зуун хоногто үхэр бүхэнэй шэгнүүдые 100 килограммаар нэмэхын түлөө» социалис мүрысөөн малшадай дунда үргэнөөр дэлгэржэ байна. Тингэжэ гаргаша багатайгаар тарган мяха ехээр абажа, гүрэндэ элбэгээр худалдаха тэмсэл эхилбэ.

Энээн тухайда хөөрэжэ үгэхыень Зэдын аймагай хүдөө ажахын управлениин главна зоотехник А. Д. Жанцановта манай корреспондент хандаһан байна.

Асуудал: Үнинһөө хойшо Зэдэ, Ториин малшад зун болоходо үхэр, адуу моридоо холын бэлшээридэ абаашажа, адуулаад, намар монсогор тарган болгоод асардаг һайн дүй дүршэлтэй. Мүнөө жэлдэ хэр олон мал холын бэлшээридэ гарааб?

Харюу: Манай баруун захаархи ажахынууд нютаг дээрээ һайн бэлшээриин газараар дутамаг юм. Тойроод байһан газар хуу хахалагдашанхай, сабшалан болгогдонхой. Нэгэ заахан газарта оло мянган мал ээрээд байбал, юун үрэ гарахаб даа.

Тиимэһээ аймагаймнай гол түлэб Ториин, Өөрой совхозууд, «Мир» колхоз жэл бүхэндэ хабар болоходо хэдэн мянган үхэрнүүдые туужа, хада уула дабуулан, Ара-Тори, Ара-Алцаг, Химнэ голой эхинэй бэлшээридэ абаашажа зуһуулдаг. Эдэ холын бэлшээринүүдтэ хада уулын хабшалай хоорондуур, ой тайгын соорхой, һужаагууд соогуур гол горходые зубшаһан талаар зундаа ногоон яһала һайн ургадаг юм. Юуб гэхэдэ, эндэмнай шииг нойтон хэзээдэшье таһалдадаггүй, хура бороо ходо орожо байдаг, зундаа наратай дулааханшье үдэрынь олон байдаг. Иигэжэ элбэгээр ургаад, зундөө хагдаржа байдаг, ногоон баялиие хэрэглэнгүй байха болоо һаамнай, яашье хүлисэшэгүй бшуу.

Эгээл тиимэһээ илангаяа Ториин, Өөрой совхозууд тус тустаа 1500—1700 үхэрнүүдые жэл бүри холын бэлшээридэ абаашажа адуулаад, гаргаша багатайгаар нэгэ зун соо 1400—1500 центнер үхэрэй тарган мяха абадаг. Жэшээнь, энэ жэлдэ Өөрой совхоз 1200 толгой буруу, хашараг гунжадые, мүн үшөө 200 гаран тугал хүхүүлдэг үнеэдые (бүхы малаа томо жэжээрнь, эрэ, эмээрнь илгажа, гүүртэнүүд болгоод) холын бэлшээридэ абаашанхай. Тиихэдэ Ториин совхоз — 1700 үхэр, 1100 гаран адуу моридые баһал тиишэ туужа ошоо.

Тус ажахы энэ жэлдэ намартаа гүрэндэ худалдагдаха, мүн түргэн томо болгохо малай шэгнүүрые ехээр нэмэхын тула тиимэ малай гүүртэнүүдтэ эгээл һайн, эдинсэтэй бэлшээри таһалжа үгөө.

Манай ажахынуудта холын бэлшээридэ үхэр малые һайнаар таргалуулжа, мяхажуулжа шададаг малшад олон. Тусхайлбал, Өөрой совхоздо малшад К. С. Федотов, Н. Э. Эрдынеев, Н. Г. Перевалов гэгшэд урда жэлнүүдтэ холын бэлшээридэ байһан үхэр бүхэнэй шэгнүүрые зунай сагта суудхын 850—900, заримдаа 1000 грамм хүрэтэр нэмэдэг.

Ажахынуудай холын бэлшээридэ гол түлэб майн 20 болотор, заримандаа дулаан хабар байгаа һаань бүришье эртэ малаа абаашана. Тингээгүйдэнь аргагүй. Тэндэмнай дээрэ газар аад, ногоониинь намар эртэ хагдаршадаг, эртэ хүйтэн болодог. Тиимэһээ гол түлэб июнь, июль, август һаранuудтал үхэрнүүдые тэндэ һайнаар адуулжа, шадахадал түргэн таргалуулха, мяхажуулха гээшэ гол шухала.

Асуудал: Холын бэлшээридэ хүнүүдэй байха гэр, хура бороо, хүйтэндэ үхэр мал оруулха хашаа хорёо хэр түхеэрэгдэнхэйб?

Харюу: Эдэмнай олон жэлдэ хэрэглэгдэжэ байһан бэлшээри гээшэ. Тиимэһээ һүүлэй жэлнүүдтэ ажахынууд малшадай байха гэр байра, үхэр мал, илангаяа жэжэ тугал, буруунуудые оруулха һарабшатай хашаа хорёо яһала түхеэрэнхэй.

Диилэнхидээ томо үхэрнүүд, адуун һүрэг ходол түхэреэн суудхэ хээрэ ябажа, дуран соогоо бэлшэнэ. Тиихэдээл мал шэгнүүрээ ехээр нэмээнэ бшуу.

Хабар эртэ тиишэ ошоһон малда түрүүшээр бэрхэтэй болодог. Үндэр хада хабшал газарай ногоон хожомшог гарана, хагдан шэмэ багатай байна. Тиимэһээ үхэрнүүдтэ бага зэргэ талха таряанай зүйл нэмэжэ эдюулхэ баатай болодоно. Бүхэли зундаа хүсэд хүрэхөөр дабһан, минеральна тэжээл абаашагдана.

Хэды жэлэй саада тээ ажахынуудта аймагай барилгын. харгын организацинуудташье холын бэлшээридэ хүнүүдэй һайнаар ажаллаха гэр байра түхеэрхэ, культбаза бариха, тэндэхи бэлшээриин үрэжэл һайжаруулха, олон жэлэй ногоо тариха, уһа намагыень хатааха тухай хөөрэлдөөн болодог бэлэй. Харин мүнөө тэрэнь мартагдажа, холын бэлшээри балайшье ехэ тоогдохоёо болижо байна. Үнгэрхэдөө тиишэ ошохо харгышье һаянай заһагдаагүй. Энээнһээ уламжалан, худалдаа наймаанай, соёлой, медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд холын малшадта ошохоёо болишонхой. Үнэндөө, ажахын түб газарһаа таһархай холын бэлшээридэ байһан малшадта анхарал илангаяа һайнаар хандуулха ёһотойби.

Энэ тон буруу гэжэ һанагдана. Холын үргэн уужам бэлшээриие саашадаа улам һайнаар ашаглан хэрэглэдэг болоогүй һаа, хямда сэнтэй үхэрэй мяха ехээр абахамнай бэрхэтэй.

Асуудал: Холын бэлшээридэ мал олоор абаашажа адуулхада хэр ашагтай гээшэб?

Харюу: Яһалашье ашагтай. Тэндэ ямаршье үлүү гаргашагүйгөөр хээрын тунга ногоондо малай шэгнүүр ехээр нэмэгдэнэ. Жэшээнь, нэгэ малшан 140—150 үхэрнүүдые адуулжа зуһаад, түрүүн ошоходоо үхэр бүхэниинь 220—230 килограмм шэгнүүртэй байһан һаа, намар ялагынь 300—320 килограмм шэгнүүртэй болоод ерэнэ ха юм.

Тингэжэ Ториин совхоз нёдондо зунай үедэ 1000 һайса гаран центнер мяха нэмэжэ абаа. Энэмнай гаргаша багатайгаар абтаһан мяхан шуу. Энээнэйл ашаар бүхы дээрээ абтаһан мяханай өөрынь үнэ сэнгынь хямдаржа үгэнэ.

Юһэдэхи табан жэлэй эсэс болотор аймагай ажахынууд гүрэндөө үшөө 49.190 мянган центнер мяха тушааха, худалдаха байна. Энэ түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэг. нэн түрүүн малай зунай бэлшээриие хэр һайнаар эмхидхэжэ шадаһанһаамнай нилээд дулдыдаха болоно.

СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮШЫН ШЭНЭ АЛХАМУУД

Энэ оной февраль, март һарануудай туршада Загарайн, Захааминай, Кабанскын, Сэлэнгын, Хоринн, Хяагтын аймагуудта профсоюзуудай хоорондын нэгэдэмэл конференцинүүд болоно үнгэрөө һэн. Тэдэ конференцинүүдтэ хабаадаһан делегадууд аймагай профсоюзай эмхинүүдэй юндэхн табан жэлэй, тодорхойлхы жэлдэ бэелүүлхэ зорилгонууд тухай асуудал зүбшэн хэлсэһэн бэлэй.

Тиихэдээ хамта конференци бүхэн профсоюзуудай аймагай соведүүдые һунгаһан байна. Иигэжэ аймагай харьяата профсоюзуудай олон тоото эхин организацинуудай хүдэлмэриие нэгэдхэн хүтэлбэрилхэ шэнэ орган мүндэлөө һэн. Соведэй эмхидхэлэй заседани дээрэ президиум болон тэрэнэй түрүүлэгшэ һунгагдаһан юм.

Тэрэ гэһээр гурбан һара үнгэрбэ. Шэнэ соведүүд энэ үедэ ниитэ-эмхидхэлэй эхэ хүдэлмэри ябуулаа. Доро Хоринн аймагай профсоюзуудай соведэй ажал ябуулгын түрүүшын алхамууд тухай хэлэгдэнэ.

Үсэлдэрынь аймагай союзууд хоорондын «Дружба» гэжэ пионернүүдэй лагериин байра байдалые, тэндэ хэгдэжэ байһан заһабариин хүдэлмэриин хэр ябажа байһые хаража, райсовпрофой президиумай түрүүлэгшэ Василий Жимбеевич Абидуев рабочком болон райкомуудай түрүүлэгшэнэртэй телефоноор хөөрэлдэжэ, ехэ сүлөөгүй һуугаа һэн. Мэнэ гэнтэ лагериин нээгдэхэ байһан тула тэндэхи түбхинүүлэлгэ дары түргэн түбхинүүлэгдэхэ аргагүй болоһон сар байгаа.

Тиихэтэеэ хамта хахад жэлэй түсэб, уялгануудай хэр бэелүүлэгдэһые дүүрэмсээр харалтагаар согсолжо, социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые райсоведтэ ябуулхаар, түрүү дүй дүршэлэй худаһанда орохо материалнуудые зэрмаа дурадхана.

Юрэдөө, шагнажа һууха хадаа райсовпрофой хабаадахагүй асуудал үгы юм байна гэжэ ойлгохоор. Тиимэ байһаар аргагүй. Аймагай зургаан совхоз болон дүрбэн леспромхоз бүхэндэ рабочком бии. Үшөө тиихэдэ элдэб һалбаринай профсоюзай обкомуудта мэдэлтэй табан райком, нэгэ постройком энэ аймагта хүдэлжэ байдаг. Бүхыдөө найма мянга гаран гэшүүдһээ бүридэһэн ная шахуу профсоюзай эхин организацинуудай хүдэлмэриие нэгэдүүлэн тааруулжа хүтэлбэрилхэ уялгатай совет болоно.

Иихэлээрээ райсовпрофой хэхэ, бүтээхэ хүдэлмэриинь хэмжээн ехэ, шиидхэхэ асуудалнуудынь барагдаашагүй байна. Тиимэһээ ганса хүнэй (президиумай түрүүлэгшын лэ штатна) хамаг юумэнэй хойноһоо гарахань бэрхэ бэшуу. Гэхэ зуура соведэй гэшүүн бүхэниие ниитэ хүдэлмэридэ гүнзэгыгөөр хабаадуулха гэһэн ехэ оролдолго президиум өөрынгөө ажал ябуулгын түрүүшын үдэрһөө эхилэн гаргаа.

Соведэй дэргэдэ штатна бэшэ зургаан таһаг байгуулагданхай. Тэдэнэр хадаа үйлэдбэриин-ниитэ, ниитэ-эмхидхэлэй, ниитэ-соёл культурын хүдэлмэри эмхидхэн абуулха гол дааб... Ажал сахин хамгаалхын, социальна страхованиин, ажаһуудалай асуудал шиидхэхэ ниитын таһагуудай хүрээ ехэ. Таһаг бүхэниие президиумай нэгэ гэшүүн хүтэлбэрилнэ.

Соведэй президиум болон штатнабэшэ таһагууд кварталай кварталаар хүдэлмэриин түсэблэдэг, тэрэнь заатагүй президиумай заседани дээрэ баталагдадаг гуримтай. Президиумай заседани һара бүхэндэ нэгэ удаа зарлагдажа, профсоюзай ажабайдалай шухала асуудалнууд зүбшэгдэнэ. Жэшээнь, урда болоһон заседаниинуудай нэгэдэ аймагай хүдөө ажахын ба промышленностиин, барилгын нэгэ зүрхэн гарыбын хүдэлмэриин дүн тухай хөөрэлдөөн болоо. Тиихэдэ аймгүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша Б. С. Шойнжонов һурагша бүхэниие дунда һургуулиин эрдэмтэй болгохо хүдэлмэриин, үдэшын ба заочно һуралсалай хэр ябажа байһан тухай элидхэл хээ һэн. Ажалшадай дунда социалис мүрысөө яажа эмхидхэдэг тухайгаа Хоринн совхозой профсоюзай рабочкомой түрүүлэгшэ Т. Е. Скворцова тоосоһон байха юм.

Иигэжэ райсовпрофой президиум үйлэдбэриин, ниитэ-эмхидхэлэй хүдэлмэриин ябасые, социалис мүрысөөнэй эмхидхэлые үдэр бүриингөө анхарал доро, нарин хиналта доро абаһаниинь һайшаалтай гээшэ.

Профсоюзуудай аймагай соведэй хүдэлмэриин үшөө нэгэ һайн талые эндэ тэмдэглэнгүй гаража яашье болохогүй. Энэнь юун бэ гэбэл, райсовпрофой президиум ажалай түрүү дүй дүршэл согсолхо, тэрэниие олониитын анхаралда тунхаглаха хэрэгые шадамараар эмхидхэнэ. Тодорхойлхы удха шанартай жэлэй түрүүшын кварталай дүнгөөр «Түрүүшүүл дүй дүршэл тухайгаа хөөрэнэ» гэһэн ниитэ гаршагтай үнгэлмэл плакат типографяар барлан хэблэжэ гаргаа. Тэрээн соо гурба һарын туршада үнеэн бүриһөө 600 килограммһаа дээшэ һү һааһан һаалишадай, 100 эхэ хонин бүхэнһөө 85-һаа үлүү олон хурьга түлжүүлһэн хонишодой, толгой бүриинь шэгнүүрые хоног бүхэндэ 600-һаа дээшэ граммаар нэмээжэ шадаһан тугалшадай список тунхаглагдаа. Тиихэтэй хамта өөрынгөө хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай 100 эхэ хонин бүхэнһөө 115 хурьга түлжүүлһэн Анаагай совхозой ахалагша хонишон Г. Доржиева, жэлэй туршада үнеэн бүриһөө 2600 килограммһаа доошо бэшэ һү һааха уялга абаһан Дээдэ-Тайлсын совхозой һаалишан К. Авдеева болон бусадай хэлэһэн үгэнүүд ехэ һонирхол татана.

Һү, мяха, үндэгэ гүрэндэ тушааха гурбан һарын түсэбые үлүүлэн дүүргэһэн тухай, малшадай түрүү коллективүүдэй хүдэлмэриин дүн тухай соморхоноор бэшэгдэһэн мэдээсэлнүүдые, ээлжээтэ кварталда бүтээхэ зорилгонуудые энэ плакат дотор багтаан оруулһыень һайшааха шухала.

Райсовпрофой хүсэл оролдолгоор үшөө нэгэ анхарал татамаар плакат хэблэгдээ. Тугал, буруунуудые зүбөөр, һайнаар түлжүүлдэг баян дүй дүршэлтэй болоһон Дээдэ-Тайлсын совхозой малшадай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй нэтэрүү ехэ, урагшатай һайн хүдэлмэриие тэрээн соо согсолон харуулба. Шэнэ түл абаха, харууһалха, тусхай шэглэлтэйгээр түлжүүлхэ шэнэ технологи хайшан гэжэ, ямар гуримтайгаар нэбтэрүүлһэн, ямар амжалта туйлаһан тухай тоб байса, уншахада ульгамаар бэшэгдэнхэй.

Табан жэлэйнгээ дээбарие гурбан жэл дүрбэ һарын хугасаада дүүргэжэ шадаһан Хоринн леспромхозой Зүүн-Хуурайн модо бэлэдхэлэй пунктын модо тээдэг хүсэ ехэтэ абарга оньһото погрузчигай оператор В. А. Севастьяновай түрүү дүй дүршэл согсолһон плакат мүнөө барлагдахаяа бэлдэгдэжэ байна.

Түрүү дүй дүршэлые олоной хэрэг болгохо зорилгоор иимэ маягтай харуулан ойлгуулха хүдэлмэреэ саашадаа таһалгаряагүй ябуулжа байха хараатай. Энэ хэрэгтээ янза бүриин һалбаринуудай эрдэмтэ мэргэжэлтэдые, аймагай журналистнарые эдэбхитэйгээр хабаадуулна. Теэд бэшэ хэндэ түшэглэхэб, бэшэ хэндэ найдахаб.

Бэшэгэйнгээ эхиндэ пионернүүдэй лагерь тухай дэмы дурдаагүй һэмди. Эгээ мүнөө райсовпроф, райком, рабочкомууд, һургуули болон аймгүйсэдкомой гэгээрэлэй таһагтай хамта һурагшадай зунай амаралтые эмхи гуримтайгаар аша туһатайгаар үнгэргэхын тула ехэ хүдэлмэри ябуулжа байна.

«Дружба» гэжэ профсоюзууд хоорондын пионернүүдэй лагерьта 210 хүниие амаруулхаар багсаана. Тиихэдэ ажалай лагерь, һурагшадай үйлэдбэриин бригаданууд, үхибүүдэй талмайнууд хэзээ хэзээнэйхиһээ олоор энэ жэлдэ эмхидхэгдэхэнь. Үйлэдбэриин бригаданuудта хүдэлхэ ахалагша классуудай һурагшад хониной нооһо хайшалалсаха, малай тэжээл хуряалсаха, барилга бодхоолсохо, лесничествын мэдэлдэ орожо, модо тарилсаха гэхэ мэтын ажалда ябахаар түсэблэгдэнэ, бэлэдхэлэй хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ.

Малшад, механизаторнууд, үбһэшэд болон модо бэлэдхэлшэдые культурно-ажаһуудалай талаар эрилтэ хэрэглэмжыень хангаха хэрэг гурамшуулха, улам һайжаруулха асуудалаар райсовпроф мүн лэ хэдэ хэдэн хэмжээнүүдые хараална. Хүдөө ажахын, промышленна үйлэдбэриин шиидхэхы участогууд дээрэ тосхонһоо таһархай холуур ажалладаг зониие культурно-ажаһуудалай, медицинскэ, худалдаа наймаанай талаар хангаха хэрэг профсоюзай комитедүүдэй зүгһөө шанга хиналта доро абаха гэһэн бодол тон зүб гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Энэ талаар хэгдэжэ байһан бодото хүдэлмэри харагданашье. Жэшээнь, Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй соёлой ордоной концертно-агитбригада соведэй табиһан тусхай маршрудай ёһоор аймагай ажахынуудаар аяншалжа, хүдөөгэй ажалшадые баясуулжа байгаа һэн. Хабартаа шэлэй заводой «Стеклодуб», нариин сэмбын фабрикын «Текстильщик» гэжэ суутай уран һайханай коллективүүд Хоринн аймагаар амжалтатай ябажа бусаа. Мүн нүүдэл музейе хараһан зон нютаг нютагта олон.

Ажалшадай амаралта, эмшэлэлгэ, аяншалга тушаа ехэ анхарал табигдана. Мэнэ һая гушаад хүн туристическэ путевкоор Монголой Арадай Республикаар аяншалаад ерээ. Орон, республика соогуураа аяншалга эмхидхэгдэхэ байна.

Гэхэ зуура ажалшадай дунда ойлгуулламжын, ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ баһал хубитаяа оруулалсана. СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтатай дашарамдуулан, ВЦСПС-эй тунхаглаһан Хандалгын удхые профсоюзай гэшүүдтэ ойлгуулха зорилгоор олон хөөрэлдөөн болоо, лекци уншагдаа, элидхэл хэгдээ. Профсоюзай эдэбхитэдэй семинар энэ асуудалаар зорюута үнгэргэгдэһэн байна.

Тобшолон хэлэхэдэ, Хоринн аймагта шэнээр байгуулагдаһан райсовпроф түрүүшын үдэрһөө гол шэглэлээ зүбөөр тодорхойлжо шадаа, хараалһан зорилгоёо бодотоор бэелүүлжэ эхилээ гэжэ хэлэхэ хүсэл түрэнэ.

Г. ЦЫРЕТОРОВ,
манай корр.

ПРОФСОЮЗАЙ АЖАБАЙДАЛ

ЛЕНИНСКЭ УРЯАГАЙ КОММУНИСТНУУД

50 ЖЭЛЭЙ СААНА...

Арадай, хүн бүхэнэй ажабайдалда мартагдашагүй үдэр, жэлнүүд заал һаа байдаг. 1924 он... Январь һарын шэмэрүүн хүйтэн үдэр манай агуу вождь Владимир Ильич Ленин наһа бараа һэн. Энэ мэдээсэл залуу Совет республикын ажалшадта айхабтар ехэ гашуудал асараа бэлэй. Зүгөөр манай олон яһата арад мэгдээ, тэбдээгүй, урданайхиһаа эбтэй, эетэйгээр нэгэ зэргэдэ жагсан, Ленинэй байгуулһан Коммунис партиин ударидалга доро вождиингоо захиһан захяае дүүргэхээр тэмсэлдэ бодоо.

Энэ үдэрнүүдтэ партида орохомнай гэһэн мэдүүлгэнүүд хото, хүдөөгэй ажалшадһаа олоор ородог болоһон юм. Тиимэһээ 1924 оной январь соо болоһон РКП(б)-гэй ЦК-гай Пленум ленинскэ уряалаар партида орохыень арадайнгаа эрхим хүбүүд, басагадые уряалаа һэн.

Энэ хэмжээ ябуулга манай партиие бэхижүүлгэдэ ехэ нүлөө үзүүлхэ ёһотой һэн. Хүдэлмэришэн, таряашан ангиин эрхимэй эрхим хүбүүд, басагад партиин зэргэдэ жагсаха байгаа ха юм. Гэбэшье партида абахадаа хүн бүхэниие нарииаар шалгажа, шэлэжэ абаха ёһотойбди гэжэ РКП(б)-гэй ЦК сэхэ зааһан бэлэй.

Тиимэһээ нютаг нютагай партийна организацинууд эдэ үдэрнүүдтэ политическэ, ойлгуулламжын туйлай ехэ хүдэлмэри ябуулаа. Промышленна предприятинуудта, хүдөөдэ шэнэ байдалай түлөө дэлгэрһэн тэмсэлэй түрүү зэргэдэ 240 мянга гаран түрүү хүдэлмэришэд, үгытэй таряашад, комсомолшууд жагсаһан байха юм.

Манай республикын ажалшад партиин уряае политическэ үндэр эдэбхиин оршон байдалда угтаа. «Бурят-Монгольская правда» газетэ тэрэ үедэ иигэжэ бэшэһэн байдаг: «Шэлэй заводто 20 хүн, хирпиисын заводто 3 хүн, Сүхын арһанай заводто 5 хүн партида абтаа...»

1924 оной май соо «Бурят-Монгольская правда» газетэ энэ шухала хэрэгэй дүнгүүдые бүхыдэнь согсолон гаргаа һэн. «...1924 оной майн 15 болотор Бурят-Монголой областной партийна организацида 401 хүдэлмэришэн, 71 батрак, улаан армеецүүд, промышленностьда, бэшэ тээ ажалладаг хүдэлмэришэд партида абтаа. Партиин гэшүүдые түмэр замай транспортын предприятинууд эгээл олоор үгөө. Оройдоо 85 хүн...»

Тэрэ гэһээр 50 жэл үнгэрбэ. Тиихэдэ партида ороһон хүнүүдэй олонхинь бидэнэй дунда үгы. Гэбэшье амиды мэндэ ябаһан коммунистнуудые бэдэржэ, тэдэнэй хуби заяан тухай хөөрэхэ хүсэлэнтэй бэдэрэлгэ хээ һэмди...

ЖАРГАЛТА ХУБИ ЗАЯАН

УЛААН-ҮДЭ. Пушкинай гудамжа. 19-дэхи гэр, 66-дахи квартира. Сагаан тархитай буряад эхэнэр үүдэ нээжэ үгөөд, ехэ хүндэмүүшээр бидэниие гэртэ орохыемнай уриба. Тэндэнь ариг сэбэр, телевизор хүхэбтэр галаараа таһалга гэрэлтүүлнэ.

— Таанад райкомһоо ябаһан зон гүт даа? Орогты, орогты, хубсаһаяа тайлагты, — гээд, гэрэй эзэн эхэнэр бидэндэ стул табина. — Энэ һарынгаа взнос түлэхэ болошооб. Өөрөө холо ошохо шадалгүй хадаа хүлеэгээд һууха баатай бологдоно даа. Энэ бэеэрээ биледээ гаргахаб...

Энэмнай ленинскэ уряагай коммунист Ксения Афанасьевна Иванова гээшэ. Тэрэ 85-тай болобошье, үшөөл хүнгэн зандаа. Хара багаһаа хойшо баяшуулай хүлһэншэн ябажа, хүндэ хүшэр ажал гээшые дүүрэнээр амасаһан хүн.

Коробейниковэй пивын заводто, папирос гаргадаг мастерскойдо ажаллаа. Харин 1919 онһоо шэлэй заводто хүдэлдэг болоһон юм. Эндэ арад зоной аша туһада хэгдэжэ байһан хүдэлмэриин баярые түрүүшынхиеэ үзөө.

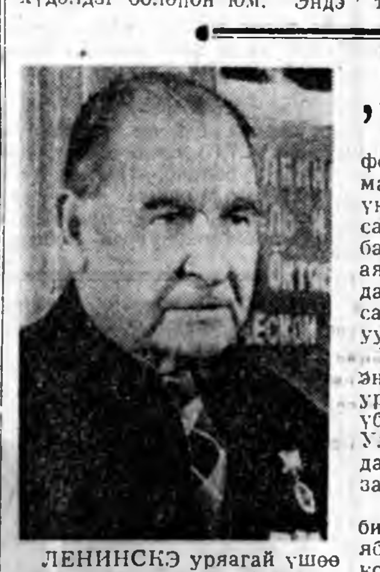
Хүнтэй тааража ядахагүй, хүхюун, һайн зантай залуу басаган удангүй нүхэд соогоо хүндэтэй болоһон. Ажалдаа хододоо түрүү зэргэдэ ябахаһаа гадна, тэрэнэй хабаадалсалгагүйгөөр нэгэшье ниитын хэрэг бүтэдэггүй һэн. Тиимэһээ ленинскэ уряагаар партида абалгын болоходонь шэлэй заводой хүдэлмэришэд Ксения Афанасьевнагай партида орохо гэһэн хүсэлыень нэгэн дуугаар һайшааһан юм.

— Мүнөө, бури һаяхан болоһон шэнгеэр һананаб, — гэжэ, Ксения Афанасьевна энеэбхилнэ. — Мартын наймандa хүдэлмэришэдэй хамтын суглаан дээрэ намайе партиин гэшүүндэ кандидадаар абаа һэн. Тэрэл оной декабрь соо гэшүүн болоһон хүм...

Тэрэнэй һүүлдэ нүхэр Иванова элдэб ажал хээ. Теэд хаанашье ябахадаа ниитын хүдэлмэридэ тон эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байһан юм. Хүндэлэлэй олон тоото грамотанууд энээниень дүүрэнээр гэршэлнэ.

Үни ошоһон үдэрнүүдээ һанажа уярһан Ксения Афанасьевна уһатаһан нюдэнүүдээ пулаадаар аршаһаар һуужа, ябаха дээрэмнай иигэжэ хэлээ һэн:

— Ажабайдални, хуби заяамни иимэ жаргалтай һайхан байха гэжэ баяшуулай хүлһэншэн зарса ябаһан, эхэ, эсэгэгүй үншэн хүн хаанаһаа һанаха байгаабиб? Коммунистнуудтай хамта шэнэ байдал байгуулалсаһандаа ехэ баярлажа, омогорхожо ябадагби.

„ХҮНДЭТЭ ТҮМЭР ЗАМШАН"

ЛЕНИНСКЭ уряагай үшөө нэгэ коммунистые бэдэржэ, Улаан-Үдэ станциин локомотивна депогой түүхын музейдэ ерэбэбди. Музейн директор Валериан Владимирович Рыбинский тепловозуудай, электровозуудай машинистнүүдэй ерээдүйн туһалагшанарта предприятиингаа түүхэ тухай хөөрэнэ.

РСДРП-гэй Дээдэ-Үдын түрүүшын бүлэгэй хүтэлбэрилэгшэд коммунист-большевигүүд Гольдсобель, Шульц, Гордеев, Медведчиков, Милютинский гэгшэдэй ажабайдалтай танилсуулһан экспонадуудые залуу хүбүүд һонирхон харана.

— Энэ зал соо «Хүндэтэ түмэр замшадай» ажабайдал харуулагдана. — гээд, Валериан Владимирович хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ. — Мүнөө танай хаража байгша фото-зураг дээрэ түмэр замай Улаан-Үдын депогой үнинэй хүдэлмэришэн Александр Филиппович Дудкин байна. Ленинскэ уряагаар аяар 50 жэлэй саана партида ороһон юм. Мүнөө Александр Филиппович тантай уулзахань...

Дунда зэргын бэетэй, энеэбхилһэн хүн хүбүүдэй урда гаража ерэнэ. Тэрэнэй үбсүүндэ Ленинэй, Ажалай Улаан Тугай орденууд, медальнууд, «Хүндэтэ түмэр замшанай» тэмдэг яларна.

— 50 гаран жэлэй саана би таанад шэнги залуу ябааб. Маанад, тэрэ үеын комсомолшууд буу гартаа абажа, Совет засагаа япон булимтарагшадһаа хамгаалха баатай болоһон зомди.

Александр Филиппович Волочаевка шадар болоһон түүхэтэ тулалдаан тухай, хайшан гэжэ Алас-Дурнын зүгые интервентнүүдһээ, сагаантанһаа сүлөөлһэн тухайгаа дэлгэрэнгыгээр хөөрэнэ.

Энээнэй һүүлдэ тэрэ Амарай областьдо оршодог түрэл Ерофей Павлович станцидаа бусажа, деподо слесарьээр хүдэлжэ эхилээ һэн. Депогой комсомолой эмхи оройдоо 10 хүнһөө бүридэһэншье һаа, аха нүхэд, коммунистнуудтай суг шэнэ байдалай түлөө хүсэ шадалаа гамнангүй тэмсэдэг бэлэй.

Энэ хүшэр хүндэ үедэ агуу Ленин наһа бараа. Тиихэдэнь комсомолец Александр Дудкин ленинскэ уряагаар партида ороо...

1929 ондо тэрэниие түмэр замай Улаан-Үдэ станцида паровозой машинистаар эльгээбэ. Тэрэ гэһэнһээ хойшо Александр Филиппович эндэ ажаллаа. Һайн һайхан сэдьхэлтэй, номгон даруу зантай шэнэ машинист үни болонгүй сугтаа хүдэлдэг нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй болоһон юм. Юрын хүдэлмэришэн - коммунист Дудкин түмэр замшадай тон томо партийна организациин секретаряар һунгагдаа һэн. Энэ харюусалгатай даабарияа тэрэ һайнаар дүүргээ. Дайнай үедэ тэрэниие судна бүтээлгын, шэлэй заводуудта партийна хүдэлмэридэ парти эльгээгээ.

— Судна бүтээлгын заводто ерэхэдээ урдань оройдоошье хараа үзөөгүй юумэеэ хэхэ баатай болоо һэм. Минэ, снарядуудые гаргадаг байгаабди. — гэжэ Александр Филиппович анхаралтайгаар шагнажа байһан залуу түмэр замшадта хөөрэнэ.

Тэрэнэй үхибүүд бултадээдэ һургуулитай болонхой. Ехэ хүбүүн — Юрий Алас-Дурна зүгтэ судныи капитанаар Номгон далай дээгүүр тамарна. Нүгөө хүбүүн — Владимир подполковник, сэрэгэй академи дүүргээд, Москва хотодо алба хэнэ.

А. АЛЕКСЕЕВ.

«УЛААН СОРМОВОЙ» 125 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ГОРЬКИЙ. «Улаан Сормово» заводой 125 жэлэй ой июлиин 13-да гүйсэхэ байна. Предприятиин коллективэй ажалай аша габьяа үндэр хайра шагналнуудаар — Ленинэй хоёр орденоор, Ажалай Улаан Тугай, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай 1 шатын, Октябриин революциин орденуудаар тэмдэглэгдэнхэй.

Каспиин далай дээрэ хэрэглэгдэхэ тамардаг кранууд болон паромууд эндэ байгуулагдаа, «далита флот» — «ракетэнүүд» болон «метеорнууд» баһал эндэһээ сэнхир замуудтаа гараһан түүхэтэй. Тэдээниие байгуулһан хүнүүдтэ Ленинскэ ба Гүрэнэй шангууд олгогдоһон байгаа. «Табан жэлэйнгээ түсэб гурба хахад жэл соо!» гэһэн уряа эндэ мүндэлхэ ёһорооол мүндэлөө.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. В. Пайщиковай бригада. Зүүн гарһаа: Мария Сафонова, Юрий Макарычев, Анатолий Гребнев, Геннадий Прошын, Вячеслав Пайщиков, Валентин Баранов, Альбина Загнетина, Николай Егоров.

ТАСС-ай фотохронико.

СОЁЛ БОЛБОСОРОЛОЙ ХҮДЭЛМЭРИ ҺАЙЖАРУУЛХА

Урда һунгалтаһаа хойшо үнгэрһэн дүрбэн жэл соо соёлой шэнэ байшан, уншалгын залтай библиотекэ, хоёрдохи отделенидэ библиотекэтэй клуб Инзагатада, Борьёо тосхондо баригдаа. Эдэ гэрнүүд уураар дулаасуулагдадаг юм. Радио болон электрын гэрэл хаа хаанагүй, гүүртэ, фермэнүүдтэшье оруулагданхай. Мүн 200 гаран айл телевизортэй болонхой. Газетэ, журнал захидаггүй зон үгы шахуу гэбэлнай ехэшье алдуу болохогүй. Иигэжэ хүдөөгэй соёл болбосоролой хүгжэнги болохо гээшэ ехэ удха шанартай. Юуб гэхэдэ, энэмнай хото хүдөө хоёрой хоорондохи илгаа үгы болгохо хэрэгтэ нүлөө үзүүлжэ, мүн таряашад бури һайнаар, бүтээсэ ехэтэйгээр ажалладаг болоно ха юм.

Үшөө нэгэ жэшээ дурдая. Бурхан шажантай холбоотой һайндэрнүүд һүүлэй үедэ мартагдажа байна. Шэнэ, совет үеын һайндэрнүүдые, малшадай болон механизаторнуудай үдэрнүүдые һайндэрлэхэдөө, баян ёһо заншалтай болонхойбди. Партийна комитет эдэниие гуримшуулжа, эмхидхэл һайнтайгаар үнгэргэхын тулада эдэбхи гаргаха зэргэтэй. Найр, нааданай үдэр ёһотой һайндэрэй оршон байдал тогтоохо гээшэ шухала. Социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолон гаргажа, илагшадые баяр ёһололой оршон байдалда шагнахаһаа гадна, спортивна мүрысөө, хатар, наада, кино гаргахада тон һайн.

Энэ хэрэгтэ элсүүлмээр хүнүүд олон. Инзагата, Борьёо тосхонуудта 50 гаран багшанар, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд бии ха юм. Энэ ехэ хүсэн муугаар хэрэглэгдэнэ гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй болоно.

Лекционно хүдэлмэри манай колхозой партком ханамжагүйгөөр, муугаар ябуулна. Эрдэм, техникын һүүлэй үеын туйлалтануудые хүдөөгэй ажалшадта ойлгуулха хэрэг урагшагүйдэнэ. Жэшээлхэдэ, сабшалан һайнаар уһалжа, харууһалжа, үбһэ ехээр абахын тулада ехэхэн юумэн республика соомнай хэгдэнэ. Теэд манай колхоз соо энэ шухала хүдэлмэри тоогдонгүй үлэшэнэ гү гэжэ һанахаар.

Үнгэрэгшэ жэлдэ Доодо-Борьёодо, Үхэр-Шулуун, Гүнтын-Үбэр гэжэ газарнуудта бороо ехээр орожо, газарай хүрьһэн гэмтээ, шабар шабхи болоо һэн. Тиигэжэ 250 гектар сабшалан оройдоошье хэрэглэгдэнгүй орхигдоо. Харин эндэһээ 2500—3000 центнер үбһэ хуряажа абадаг байһан юм. Хэрбээ саг соонь ханааб татажа, энэ газар бага зэргээр хатааха хүдэлмэриин хэгдэһэн һаань, иимэ юумэнтэй ушархагүй байгаабди. Юрэнхыдөө колхознай адууһа малдаа бардам хүрэхөөр тэжээл бэлэдхэхэ асуудалые хүсэд шиидхэжэ шадаагүй байһаар.

Луговодуудай дунда, механизаторнуудай, малшадай дунда тэдэндэ туһатай эрдэм техникын асуудалнуудаар лекцинүүдые, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэжэ байгаа һаа, тон һайн һэн.

Партийна комитедэй хүдэлмэриин түсэб соо соёл болбосоролой талаар ябуулха хэмжээ ябуулганууд заал гаа оруулагдажа, саг болзор соогоо бэелүүлэгдэхэ ёһотой.

Мүн тон хэрэгтэй элдэб хэрэгсэлнүүдгүйгөөр соёл болбосоролой хүдэлмэри амжалтатайгаар ябуулхаб гэжэ һаналтагүй. Жэшээлхэдэ, манай колхозой хоёрдохи отделениин клубта хүгжэм наадаха инструментнүүд, харуулан ойлгуулха хэрэгсэлнүүд үгы. Энэ ушарһаа уламжалан аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй культурын таһагай хүдэлмэрилэгшэдэй хангалтагүйгөөр хүдэлдэг байһан тушаань хэлэхэ байнаб.

Ц. САГАЛЕЕВ.
Зэдын аймагай «Коммунизм» колхозой парткомой гэшүүн.

ПОЛИТИЧЕСКЭ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

АРАД ТҮМЭНЭЙ ЭДЭБХИ ҮҮСХЭЛЭЙ, ...

Хүн түрэлтэнэй бодото түүхэ хадаа социалис байгуулалтын мүндэлжэ, батажан хүгжэлгэтэй холбоотой юм гээд К. Маркс болон Ф. Энгельс тоолодог байгаа. Имагтал социализмын үедэ, — гэжэ тэдэнэр тэмдэглэдэг һэн, — ниитын хүгжэлтын тодо жама ёһонуудые мэдэжэ абахадаа, хүн тэдээниие хинамжалан хэрэглэдэг болохо. Тиин энээнһээ хойшоол хүнүүд өөрынгөө түүхэ ойлгон мэдэрнэ, зохёон байгуулжа эхилхэ болоно.

Манай орон дотор социалис байгуулалтын хахад зуун жэлһээ ехэ сагай бодото дүй дүршэл, мүн социалис оронуудай байгууламжын бүхы түүхэ научна коммунизмын үндэһэ һуури табигшадай дээрэ дурсагдаһан һанамжын үнэн зүб байһые элирхэйлэн гэршэлнэ. Агуу ехэ Октябрьһаа хойшо үнгэрһэн жэлнүүдэй турша соо бодото социализм олон миллион, олон арбаад миллион хүниие зохёон байгуулха түүхэтэ ажал хэрэгүүдтэ зоригжуулан элсүүлээ.

Ажабайдалай социалис байгууламжын үндэһэ һуури дээрэ, Коммунис партиин оролдосотой, удха түгэлдэр хүдэлмэриин ашаар шэнэ түхэлэй хүн — совет хүн хүмүүжэн, бии болоо. Мэдэрэл ехэтэй, общественгоо ба коллективэйнгээ үмэнэ харюусалгаяа гүнзэгыгөөр ойлгодог байһан хадаа тэрэ ажал ябуулгадаа ехэ үүсхэл гаргадаг, үнэхөөрөөл зохеон байгуулагша шэнэ юумэ үүсхэгшэ байһанаа харуулна. Тиимэ болохолоороо, энэмнай социализмын асари ехэ туйлалтануудай нэгэн, манай обществын хүсэ шадалай шэргэшэгүй эхин булаг, тэрэнэй ерээдүйн амжалтануудай эшэ үндэһэниинь болоно гээшэл.

I.

Советскэ Союз гээшэ «харахада хаһатайшье һаа, хаба шадалгүй, тон тулюур гүрэн гээшэ», тиимэһээ экономиконь «ами табихаяа» байна гэжэ буржуазна номнол олон арбаад жэлэй туршада манай орон тушаа худал хуурмаг үгэнүүдые тараадаг байгаа. Тиин үзэлшэд, абарал буулгагшад — элдэб эсын «зүбшэлшэд» социализм хадаа «гэнтын ушаралаар» бии болоо юм, тиимэһээ тэрэш удаан байжа шадахагүй, заатагүй хосорхо гэлдэн, хоро шараар хашхаралдадаг, үгэ хүүрэе барадаг һэн. Итакска колледжын түүхэ заадаг профессор Э. Эзергейлисэй гэршэлһэнэй ёһоор. Совет засагай унаха тухайда «үзэлдөө оруулдаг» байһан «мэдэлшэ шэнжэлэгшэдэ» тоо мүнөө мянга гаранshье байжа болохо.

Гэбэшье буржуазна номнолшод тон ехээр эндүүрээ. Коммунизмда эсэргүү бөөнэрэй тарни жадха. тэрээн шэнги СССР-тэ эсэргүүгээр империализмын бэелүүлһэн сэрэгэй ябуулгануудшье совет арадай илалта түгэс дабшалтые зогсоожо шадаагүй, шадахашьегүй. Капитализмда орходоо социализмын арсашагүй булюу һайн байһаниие бодото байдал гэршэлэн харуулна; тэрэ саашадаа хүгжэхэ бүрэе зохёон байгуулхы арга боломжоёо бүрин хүсэдөөр дэлбэлэн харуулна: «Энээнэй урдахи шатануудта имагтал һанаашалжа болохо байһан зорилгонуудые мүнөө урдаа табижа. шиидхэдэг болонхойбди» — гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев партиин XXIV съезд дээрэ хэлээ һэн.

Үнэхөөрөөшье, мүнөө дэлхэйн промышленна үйлэдбэриин табанай нэгэ хуби СССР-тэ хүртэнэ; зарим гол шухала продукци, тодорхойлон хэлэбэл, түмэрэй руда, нүүрһэн, цемент, магистральна тепловозууд, электровозууд, пумаажан болон нооһон бүд үйлэдбэрилэн гаргаха талаар бидэ дэлхэй дээрэ нэгэдэхи һуури эзэлдэг байнабди.

Эдэ туйлалтануудай хэр ехэ байһые сэгнэжэ үзэхын тула иимэ зэргэсүүлгэ хэжэ болоно: 1920 ондо манай ороной промышленна үйлэдбэриин ниитэ хэмжээн США-гай тэрэ үеын промышленна хэмжээнэй оройдоол 1,7 процентнь болодог һэн. Тэрэ үедэ Совет Росси Америкын Холбоото Штадуудта хайлуулагдадагһаа булад—263 дахинаар, шэрэм — 322 дахинаар багые хайлуулдаг, түмэрэй руда — 419 дахин, нүүрһэ 77 дахин багаар малтан абадаг байгаа.

Капитализмтай манай мүрысөөнэй зарим үрэ дүнгүүд иимэрхүү байһан юм. Советскэ Союзай мүнөөнэй туйлалтануудые дээрэ дурсагдаһан тоо, баримтануудтай зэргэсүүлжэ үзөөд байхадаа, социализмые буруушаагшад ондоо ямаршье общественно бүхы түүхэ соонь болоһон хубилалтануудһаа үлүү гайхамшаг хубилалтын хэгдэһые мэдэрхэ баатай болоо. Тиин буржуазна номнолшод, түрүүн дурдагдаһан үнөөхи Эзергейлис гэгшын хэлэһэнэй ёһоор, иигэжэ гэршэлхэ баатай болоно: «большевигүүд 1917 ондо 1903 онойхиһоо хүсэтэй, харин 1930 ондо 1922 онойхиһоо хүсэтэй, харин 1955 ондо 1944 онойхиһоо хүсэтэй болоһон байгаа. Тиимэһээ мүнөө коммунизм 1956 онойхиһоо һула, шадалгүй гээшэ» аал гэжэ профессорэй маргаһаниинь яһала зүйтэй байна.

Энээндэ этигэхэ ямаршье үндэһэ баримтын үгы байһаниинь мэдээжэ. Мүнөө совет экономико урдынхидаал адли тогтууритай һайнаар, хурдан түргэнөөр хүгжэнэ. Хүн зоной хүртэсэдэ үйлэдбэриин хэмжээнэй талаар һүүлэй 15 жэлэй турша соо Советскэ Союзда туйлагдаһан адли хубилалтануудые хангахын тула, буржуазна статистикын мэдээ баримтануудай ёһоор, США-да хүгжэлтын 80 тухай жэл, Францида — 50, Великобританида — 65 жэл хэрэгтэй.

II.

Совет байгууламжа хадаа «бата бэхи бэшэ», «үмхи хэбрэг» юумэн гээшэ гэһэн худал хуурмаг номнолойнгоо балшыса элирээд байгаашье һаань, буржуазна номнолшод социализмын бодото байдалые хайшаншье гэжэ һаань, муушалха, нэрыень хухалха гэһэн һэдэлгээ орхёогүй. СССР-эй болон бусадшье социалис гүрэнүүдэй улам дээшэлжэ байгаа нэрэ хүндые буруулха, хухалха зорилгоор Совет гүрэндэ эсэргүүсэгшэд, коммунистнуудые буруушаагшад этатизм тухай хуурмаг һанал бодол дэлгэрүүлхэ талаар һүүлэй жэлнүүдтэ ехэ оролдолго гаргана. Тиихэдээ социалис гүрэн хадаа хүниие «шэнгээн абана» гэжэ байгаад үгэ хүүрэ барана, совет хүнэй «огторгой» тухай, тэрэнэй эдэбхи үүсхэлэй, зохёохы арга боломжонуудай «дарагдадаг» тухай шашалдадаг болонхой.

Совет байгуулалтын бодото байдалда харша байһан тухай шашалдахадаа, империализмын номнолшод өөһэдыгөө худалша, убайгүй байһанаа элишэлэн гэршэлнэ ха юм. Советскэ Союзай туйлаһан, баһа тиигээд «Совет орониие шэнжэлэгшэдэй» өөһэдынь мэдэрхэ баатай болоһон манай ороной үзэгдөө дуулдаагүй хурдан түргэн хүгжэлтэ социализмын байдалай залиршагүй хүсэтэйе эли тодоор гэршэлжэ үгэнэ бшуу.

Социалис болон коммунис байгуулалта гээшэ дээхэнүүр үнгэрһэн халирхай юумэн бэшэ, харин арад түмэнэй элсүүлэгдэдэг тон гүнзэгы үйлэ хэрэг болоно. «Манай социалис Эхэ ороной түүхэ, — гэжэ нүхэр Л. И. Брежнев мартын 15-да Алма-Атада үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ һэн, — ажа... хүнүүдээр байгуулагдаг байгаа, мүнөөшье ... гуулагдана. Днепрогэс бо... Магнитка бариһан. Ту... сиб болон Каракумай ка... татаһан хүнүүд, Узбе... стандахи хооһон талые ... баран сэсэглэһэн газар ... гоһон, мүнөө КамАЗ-ай ... пусуудые бодхоожо. Тю... ниин нефть олзобори... байһан хүнүүд Эхэ ороно... гоо түүхэ зохёон байгу... ха юм.

Социалис байгуулалт... бүхы шатануудта Комму... парти. Совет гүрэн хүн ... ной урма хэшээлые, со... альна эдэбхиие бүхы ... жээгээр хүгжөөхэ, ... ниитэ ажалшадые түү... зохёон байгуулхы ажа... элсүүлэн хабаадуулха ... ленинскэ хараа шуга... сухаришагүй үнгэргэдэг ... гаа, мүнөөшье бэелүүлһэ...

Юрэл сээжэлдэһэн схе... нүүдые, ном уншажа ол... эрдэм мэдэрэлээ хэрэгл... эрдэм һургуулитай үсөө... нүүдэй дүй дүршэл бо... сэдьхэл бодолдо найда...

ХОЙТО ЗҮГЭЙ БАЯЛИГУУДЫЕ АШАГЛАХА ТҮСЭБ ТУХАЙ

ойто зүг — оронойнай ...номическа хүгжэлтын та...р айхабтар ехэ арга болом...той районуудай нэгэн ... Бүхы Советскэ Сою... нефть ба газай нөөсын ...анай хоёр хуби, алмазай, ...дагай бүхы нөөсэ, никель, сагаан туулган болон бу... хоморой шухаг металлнууд, ...модоной хахадынь, дабһагүй ...най ехэ нөөсэ энэ үргэн ...ада «хадагалаатай» байдаг. ...үнөө Хойто зүгэй нөөсэ ...лигуудые ашаглан олзобо...хо удаан сагай программа ...лүүлэгдэжэ, баялигуудынь ...дай ажахыда үргэнөөр хэ...лэгдэжэ байнхай.

...рбан жэлэй турша соо ...61—1970 онууд) Совет... Союзай Хойто зүгэй баяли...дые ашаглаха хэрэгтэ 30 ...лиард түхэриг һомологдоо ... Юһэдэхи табан жэлдэ мүн ... шэнээн мүнгэн һомолог...той.

...ойто зүгэй баялиг манай ...ной — экономикодо ашаг ... үгэжэ эхилээ. Тэндэһээ ...һан түүхэй эдэй зарим ...нь аха дүү социалис оро...дта эльгээгдэнэ. США, ...н, ФРГ болон бусад гүрэ... энэ асуудалаар ехэтэ һо...подог болоо.

...үүхэй эд ба элшэ хүсэн ... асуудал экономическа ...лараа хүгжэнги гүрэнүүдтэ ... шухала юм. 1973 ондо ...италис оронуудта тохёолдо... элшэ хүсэнэй дутагдал ... тухай элеэр һануулаа. ...умбэрсэг дэлхэйн элдэб ...лигуудһаа түүхэй эд абадаг, ...босоруулдаг капиталис оро...тай Советскэ Союзые жэ...л, ниитэ гүрэнэй зөөри ...дог байгаалиингаа баяли...ые үргэнөөр ашаглаха гэжэ оролдодог. Гэбэшье эдэ баялигуудһай тааруу бэшээр оршодог: байгаалиин баялигуудай ехэ ехэ нөөсэнүүд оронойнной гол түбүүдһээ холо «байрлан-хай» ха юм. Ушар тиимэһээ үйлэдбэриин хүсэнүүдые үн-дэһөөрнь хубилгажа, тааруу-лан хубааха ябадалтай холбоотой гэжэ манай ороной индуст-риальна орон болотороо хүг-жэһэн түүхэ гэршэлнэ.

Ороноо индустрижуулгын түрүүшын жэлнүүдтэ түүхэй эд ба түлишэтэй, үрэжэлтэ газартай Зүүн зүгэй районуудые ашаглаха зорилго табидаг һэн. Ороной нүүрһэнэй-металлургическа хоёрдохи бааза — Ураалай — Кузнецкэ бүлэг барилга бодхоолгоһоо Сибириин ашагта малтамал ашаглалга эхилээ бэлэй. 20 жэлэй саада тээ Сибириин ба Зүүн Казахстанай шэнэ газар элдүүрилжэ эхилһэн ушар гүрэнэй байдалда шухала шата болоһон юм.

Зүгөөр СССР-эй арадай ажахын хурдан түргэн хүгжэлтэ научно-техническэ дэбжэлтэтэй холбоотой түүхэй эд ба электрын элшэ хүсэнэй шэнэ «уурхайнуудые» олохо эрилтэ табиһан байна. Манай ороной хахад шахуу газар дайдые эзэлдэг Хойто зүгэй районуудта эдэ баялигуудһай байдаг гэээшэ.

Хойто зүгэй районуудай баялигуудые ашаглаһанай ашаар ороной түлишын, электрын элшэ хүсэнэй талаар хангалта һайжаруулха, СССР-эй Европодохи хубиин ба Ураалай хүгжэнги районуудые түлишөөр хүсэд хангаха, үнгэтэ металлнуудай гол зүйлнүүдые, фосфадай түүхэй эд, ой модоной продукци ехээр абаха, Сибириин ба Алас-Дурна зүгэй хүгжэжэ байһан промышленностиие нефтеэр, газаар хангаха байгаалиин шэнэ баялигуудые гадаадын худалдаа наймаанай эрьесэдэ оруулха арга олгохо байна бшуу.

Хойто зүгэй баялигуудые ашаглаха зорилго айхабтар ехэ, орёо хэрэг болоно. Хойто үргэн ехэ дайдада промышленна түбүүд, хүн зон үсөөн щуу. Ушар тиимэһээ хэдэн мянган километр зайда хүйтэн сэбдэг газар, нуур сөөрэмүүд дээгүүр харгы бариха, үйлэдбэриин болон хүн зоной ажаһуудалай эрилтэнүүдые хангаха гэр байрануудые бодхоохо зорилго табигдана.

Оронойнгоо Хойто зүгтэ нэн түрүүн экономическа хүгжэнги шэнэ район бии болгохо тухай оролдонобди. СССР-эй Хойто зүгтэхи байгаалиин баялигуудые ашаглаха хэрэг нэгэ түсэбөөр бэелүүлэгдэнэ. Ондоогоор хэлэбэл, ашагта малтамалнуудые тэндэһээ абаха үедөө харгы, электростанци, болбосон түхэлтэй хото, хүдэлмэришэнэй тосхонууд, хүн зоной эрилтэ хангаха предприятинууд нэгэн доро ашаглалгада үгтэдэг байна.

СССР-эй Европодохи хубиин хойто зүгтэ байгуулагдаһан районууд, жэшээлхэдэ, ашаглагдадаг болоһон бүхы продукциин хахадые болбосоруулан гаргана.

Холын хойто зүгтэхи Мурманск, Норильск хотонууд СССР-эй эгээн болбосон түхэлтэй хотонуудай тоодо оролсоно.

Ашагта малтамалнуудай «уурхайда» дүтэлүүлэн үйлэдбэри эмхидхэхэ ушар үйлэдбэриин хүсэнүүдые зүбөөр хубаарилан табиха хэрэгтэ нүлөөлдэг. Тэрэнһээ гадна Хойто зүгтэхи баялигуудые ашаглахада, ехэ гаргашатай байбашье, экономическа талаараа хүгжэнги районуудай ашагта малтамалнуудые олзоборилон ашаглалгада ороходоо, хямда продукци абаха арга олдоно.

Хойто зүгэй онсо байдалһаа уламжалан, тэндэхи газарые ашаглаха талаар шэнэ онол арга, техникэ хэрэглэхэ эрилтэ табигдана. Жэшээлхэдэ, Баруун-Сибирьтэ нефтиин промышленность хурдан түргэнөөр хүгжэхын тула байгаалиин эрхэ байдал хараада абтажа, шэнэ техникэ хэрэглэгдээ һэн. Самотлорто скважинанууд сооһоо нефть абаха, зөөхэ талаар шэнэ жэшээтэ һайн схеманууд хэрэглэгдэжэ, технологическа бүхы хүдэлмэриие нэгэ түбһөө оньһон автомат аргаар хүтэлбэрилхэ арга олгоһон байна. Харгын барилгын улам ургахатай хамта Хойто зүгтэхи нөөсэ баялигуудые ашаглаха шэнэ арга боломжонууд нээгдэнэ. Үнгэрэгшэ жэлдэ 700 километр утатай Тюмень-Сургут гэжэ түмэр харгы баригдажа дүүрэээ. Саашадаа энэ харгы үшөө зүүлжээ — Самотлор, тиихэдэ холын Хойто зүгтэ оршодог Уренгэй гэжэ газай уурхайда хүрэтэр татагдаха юм. Хэдэн арбаад жэлһээ Ази түбиин Хойто зүгые һэтэлэн гараһан түмэр харгы Ураалһаа Номгон далай хүрэтэр зурыха юм.

Научно-техническэ дэбжэлтын эрхэ байдалда Хойто зүгэй баялигуудые бага гаргашатайгаар, богони болзор соо ашаглалга манай гүрэнэй үйлэдбэриин хүсэ хүгжөөлгэдэ шэнэ шата нээхэ байна.

Самуил СЛАВИН,
экономикын эрдэмэй доктор, профессор.

Улаан-Үдын хилээмэнэй комбинадай ажалшадай амжалтанууд түрэл хотоһоо холо саагуур мэдээжэ болонхой. Эндэхи оньһожоруулагдамал нэгэдэхи пекарниин коллектив байгша оной зургаа һарын түсэбые болзорһоонь урид дүүргээ.

Коммунис ажалай ударнигууд Мария Евстигнеевна Анич, Полина Тихоновна Белова энэ талаар ехэ габьяатай юм. Эдэнэр үдэрэйнгөө нормые 130 процентдэ хүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Е. Анич, П. Т. Белова.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ОЛОНОЙ ТРАНСПОРТ ҺААТУУЛЖА БОЛОХОГҮЙ

...ородой үйлсэ, гудамжануу... ябаха харгын дүрим хэр...аар баримтална гээшэби... Зарим хүнүүд энээн тухай ...жо үзэдэггүй байна гэжэ ...о байдал гэршэлжэ үгэнэ. ...йшье яаралтай бэшэ аад, ...машуул харгыгаа хороохо ...лэнтэйгөөр гэнэ усалай бо... магад газараар харгы ...лэн гарахые һэдэдэг бай... Иигэжэ «дүтые хараад ... хонобо» гэһэншүү ушар... тохёолдошодог. Нобшоржо ...аар үлүү сагаа гээжэ, ...тэй газартаа гээгдэхэ бо...доо ехээр яарадаг хүнүүд ...дайралдадаг. Нэгэ иимэ ...э дурдая. Виктор Афана...ич Мальцев гэгшэ гэртээ ...оржо байһаар ажалдаа ...хэ болоходоо, хүргэжэ ...ень мотоциклтай нүхэрөө гүйба. Мотоциклай хойно һуугаад ябаһан тэрэнэй малгай һалхинда хиидэшэбэ. В. А. Мальцев малгайдаа гэдэргээ харайшаба ха. Тиигэжэ ябаһаар машинада дайруулжа унаа.

«Һогтуу хүндэ далай үбдэгсөө болодог» гэжэ зон тон зүб хэлсэдэг. Үнэхөөрөөшье, үйлсэдэ гараад ябаһан һогтуушуул «зүрхэтэйгөө» харуулхые оролдодог. Машинануудай һүндэлэн гүйлдэжэ байһан харгын тэг дундуур гэшхэлдэг байха юм. Жэшээлхэдэ, прибор бүтээлгын заводой хүдэлмэришэн М. Я. Челнаков һогтуугаар харгы хүндэлэн гаража ябатараа машинада дайруулжа, бэеэ гэмтээһэн байна. Бэеэ гэмтээхэһээ гадна, тэрэ хулиган аашынгаа түлөө хэһээгдээ. Иимэ «зүрхэтэйшүүл» жолоошоной сэдьхэлдэ ямар ехэ «шарха» үлөөнэ гээшэб? Энэ асуудалда харюусаханшье бэрхэтэй. «Газар дороһоо гараһан гай тодхор» гансал толгой сооНь ябана. Тэрэнэй иимэ байдалһаа гаратар хэдэн хоног үнгэрдэг.

Тиихэдэ гансахан һогтуу хүн бүхы трамвайн ябадалые зогсоодог. Июниин 6-най үдэр иимэ ушар болоһон байба. «Межколхозстрой» трестын автоколонныш хүдэлмэрилэгшэ А. В. Андреев шал мяхан болотороо архи уугаад, Бабушкинай үйлсын буудал дээрэ найгажа байтараа тэнсүүриеэ алдан гэхэдээ, дүтэлжэ ерэһэн трамвайн баруун хажууе мүргэн унаа. Тэрэ духаяа хаха шуу шударһан байгаа. Иигэжэ трамвайн ябадалые бүхэли час соо һаатуулжа, хэдэн зуун хүнэй үнэтэ саг «эдиһэн», уур сухалыень хүргэһэн байна.

Харгын дүрим наринаар сахижа ябаха гээшэ нангин уялгамнай гэжэ хүн бүхэн мартаха ёһогүй бшуу.

Д. ИВАНОВ,
Буряадай АССР-эй ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэ.

ТАСС-ай МЭДҮҮЛГЭ

...раилиин сэрэгэйхид Дүтын ... зүгтэхи шахардуу шан...айдалые саашадань дэ...нэ. Ливанай хилэ дээрэ ...ль сэрэгүүдые олоор ...улжа, тус ороной газар...эрмэшэн ёһоор добтолгоёо ... муухайгаар үргэдхэжэ ...н ушар энээн тухай гэр... үгэнэ.

...ванай городууд болон ...нуудай амгаланаар һуу... хүн зон, Палестинын ню... урилагшадай Ливанай дээрэ тогтооһон лагерь... зэрлиг муухайгаар бом...доно, тэдээн дээгүүр нии...нүүд хэгдэнэ. Израилиин ...н-сэрэгэй хүсэнүүд улас...ндын бүхы ёһо гуримуу...ндэн, Ливанай Республи...хамаатай уһа руу ходо...шурган ороно. Айша Аш... ба Ан-Наккура районуудые һүүлэй үдэрнүүдтэ израилиинхид артиллереэр буудаа. Израиль дээрмэшэд Палестинын нютагаа урилагшадай Набатийдэхи лагериие һамна зада бомбодоо, гитлеровскэ гэмтэдэй дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ хэрэглэдэг онол аргаар тэһэрдэг оньһотой «үхибүүдэй нааданхайнуудые» элдэб районуудта сасан хаяна.

Буудалдаа зогсоохо тухай Аюулгүйн Соведэй шиидхэбэринүүдые оройдоошье хэрэгсээнгүйгөөр хэгдэһэн эдэ харата муухай ябуулгануудһаа уламжалан, Ливанай ба Палестинын амгалан хүн зон — үхибүүд, эхэнэрнүүд, үбгэд хохидон хосорһон байна бшуу.

Палестинынхидэй ябуулганууддта харюу болгон эдэ хэмжээнүүд абтана гэһэн хэбэртэйгээр баталан, Израилиин хүтэлбэрилэгшэд эдэ бузагай муухай ябуулгануудаа зүбтүүлхэ һэдэлгэнүүдые хэнэ. Теэд араб хүршэнэртөө хүсэрхэлгын ба тонон дээрмэдэлгын эээрхэг түримхэй политикые имагтал Израиль хэдэн жэлэй турша соо бэелүүлнэ гэжэ бүхы дэлхэй дээрэ һайн мэдээжэ болонхойл.

Дүтын Зүүн зүгтэ амгалан байдал таатай зүбөөр тогтоохо тухай үгэеэ ойлголсоходо урда урдынхида орходоо таарамжатай һайн арга боломжын бии боложо байһан үедэ Ливанда эсэргүүгээр израиль зэбсэгтэ ябуулгын шангадхагдажа байһые хэрэгсээнгүй гаража болохогүй байна. 1967 ондо Израиль эээрхэг түримхэйшүүлэй булимтаран абаһан бүхы араб газар нютагуудые сүлөөлэнгүйгөөр, Палестинын араб арадай национальна хуулита эрхые хангангүйгөөр тус районд эб найрамдал тогтооха аргагүй гэжэ Израилиин зонхилхы этэгээдүүдтэ, тэрэнэй правительствада хүсэд ойлгосотой байха ёһотой.

Совет олониитэ хадаа Ливан тушаа израиль сэрэгэйхидэй хэжэ байһан зэрлиг муухай ябуулгануудые эрид шууд буруушаана, тэдэниие дары түргэнөөр болюулха эрилтэ хэнэ.

Дүтын Зүүн зүгтэхи шахардуу шанга байдал зорюута дэбэргэжэ, тус районой арадуудай амгалан ба аюулгүй байдалда түбэг татажа байһанай түлөө бүхы харюусалгые израиль хүтэлбэрилэгшэд, Израилиин правительство хүсэдөөр дааха ёһотой гэжэ мэдүүлхээр ТАСС түлөөлэгдөө.

Арадай
хиналтын
булан

УШАР БАЙДАЛЫНЬ УХАМАЙЛХАДА...

Хяагтын аймагай предприятинуудай, колхоз, совхозуудай арадай хиналтын бүлэгүүд ажахынуудай хүгжэлтэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг юм. Түсэблэн харзалһанайнгаа ёһоор саг үргэлжэ шалгалта үнгэргэнэд. Һүүлэй үедэ түмэр замай станци дээрэ ашаатай вагонуудай удаан саг соо зогсолго, түлишын гаргаша болоод ажалай журам шалгагдаа. Наушкын мяханай комбинадта мяха дутааха ябадалые хиналтын гэшүүд элирүүлээ һэн. Шалгалтын дүнгүүд поселково Соведэй гүйсэдком дээрэ харагдажа, гэмтэй хүнүүд шанга зэмэдэ хүртэһэн байна.

«Дружба» колхозой хиналтын бүлэг Е. Варнавскиин ударидалга доро һайнаар хүдэлнэ. Урда жэлнүүдтэ тус колхоздо хабарай тарилгын урда тээ трактор, машина муугаар заһабарилагдадаг һэн. Харин мүнөө жэлдэ арадай хинагшадай хёрхо хараса доро бүхы трактор, машинанууд саг соогоо заһагдаһан байна.

Ехэ Хүдэрын һаалиин фермэ һү һааляа ехээр доошолуулба гэһэн мэдээсэл абтаба. Хинагшадай ушар шалтагааниень тодорхойлон гэһээ, энэ фермэ дээрэ ажалай журам тон һула байшоо. Һаалинадай дундa суглаан үнгэргэгдэжэ ажалай журам һайжаруулха хэмжээн абтаһан байна.

А. СУРМАЧ.

АЯНШАЛАГШАДАЙ ДУРА ТАТАНА

Арюун тунгалаг агаартай, гоё һайхан байгаалитай Байгал шадарай Буряад орондо айлшалан ерэһэн аяншалагшадтай жэлэй ямаршье сагта уулзажа болоно. Илангаяа нажарай наартай дуулим сагта аяншалагшадай, амарагшадай, тоо олошордог байна. Ушарынь юуб гэхэдэ, июнь һарада Байгал далай мүльһэн хуягһаа мултаржа, номин хүхэ уһаараа эрьеэ нэшэн сохижо, хүн зониие гургылан уряалдаг, зунай хурса наран үглөөнһөө үдэшэ болотор игаажа, бардам элшээ Байгалай энгэр худар шэдэлжэ. алтан хашарһаяа гүйлгэн наададаг ха юм. Иимэ үедэ алдарта далайн байгаали ямар һайханаар үзэгдэдэг гээшэб. Байгал шадарай орон нютагта аяншалха, амарха арга боломжо ямар бэ? гэһэн олон тоото уншагшадай асуудалда харюусаха зорилготойгоор энэ статья толилнобди.

Санатори болон курортнуудта ажалшадай бэеэ эмшэлүүлхэ, мүн таатай зохидоор амарха хэрэгтэ ехэхэн анхарал хандуулагдана. Һүүлэй үедэ хүн зон олоороо аяншалдаг болоjo байнхай. Тиимэһээ туризмын баазануудые үргэдхэхэ, энээнэй түлөөдэ ороной зүүн зүгэй байгаалиин сэнгэлиг һайхан газарнуудые хэрэглэхэ шухала. Байгал аяншалхада, амархада таатай зохид байһанаараа дэлхэй дээрэ суурханхай ха юм. Эм домто аршаан булагуудаар олон, түүхэтэ газарнуудаар элбэг эндэхи райондо ажалшадай олоороо амарха аяншалха арга боломжо ехэ.

Мүнөө үедэ амаралта болон аяншалга эмхидхэхэ 400-гаад элдэб эмхи зургаан Байгал шадар хүдэлнэ. Тэрэ тоодо туризм ба экскурсиин талаар областной соведүүдэй аяншалгын нютагай 8 бааза холоһоо ерэһэн хүнүүдэй амаралтые хангажа байдаг. Предприяти, эмхи зургаануудай, профсоюзай эмхинүүдэй мэдэлдэ ородог аяншалга, амаралтын эмхи зургаанууд эндэ олон юм. Аяншалгын 63 бааза, ангуушадай болон загаһашадай 104 байшан, 9,4 мянган хүнэй һууритай спортивно-элүүржүүлгын 42 лагерь бии гэжэ тоологдоно. Аяншалга, амаралтын эдэ эмхи зургаануудта 84—85 мянган хүн жэл бүри амардаг байна. Амаралтын 17 байшанда, 21 санаторидо, 6 курортдо 57 мянга гаран хүн бэеэ эмшэлүүлнэ, амарна.

Байгал шадарай аяншалгын, амаралтын газарнуудта 40 мянган хүн амарха аргатай. Тэрэ тоодо, манай республикада 20 мянган, Эрхүүгэй областьдо 18 мянган ажалшадай амарха һуури бии. Тиихэдэ Буряадай АССР-эй газар дайда дээрэ оршодог Байгалай эрье шадар жэл бүри 100 мянган хүн эмхидхэмэл аргаар аяншална, амарна, бэеэ эмшэлүүлнэ. Һайн дураараа аяншалагшадай тоо эмхидхэмэл аргаар амарагшадта орходоо 1,5—2 дахин олон болоно.

Гэбэшье аяншалга, амаралтын газарнууд Байгал шадарай гоё һайхан байгаалиин сэнгэлигтэ амарха дуратайшуулай эрилтые үшөөл хангажа шаданагүй. Алдарта далайн эрье шадарай газарые саашадаа үргэнөөр хэрэглэхэ зорилго мүнөө табигдана. Байгал далайн оршондо туризмын индустри хүгжөөхэ программа зохёоходоо, саашадаа жэл бүри хүн зоной хэр олоороо амардаг болохо байһые хараадаа абаха шухала. СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиал (байгаали хэрэглэлгын экономикын лаборатори) Байгал далайгаар аяншалха дуратайшуулай тоое тодорхойлхын тулада 1971 ондо ороной элдэб районуудта ажаһуугшадай дунда анкетнэ асуулта үнгэргэһэн байна. Тиин 2500 харюу абаа һэн. Тиихэдээ олонхи хүнүүд гансашье анкетын асуудалнуудта харюу үгөө бэшэ, мүн үнэтэ дурадхалнуудые оруулһан, һонирхолтой ажаглалтануудые хэһэн байха юм. Москвагай хүн зон илангаяа анкетээр һонирхоо (харюусаһан бүхы хүнүүдэй 16,7 процентнь болоно). Украина, Молдавиин зон—14,2, Ураалай — 9,5, Ленинградай 8,5 процент болоно.

Эрхүүгэй областиин, Буряадай АССР-эй городуудай хүн зоной хахадынь мүнөө үедэ нютагайнгаа сэнгэлигтэ амаралтаяа үнгэргэнэ (тэдэнэрэй дүрбэдэхи хүн бүхэн Байгалай эрьедэ амарна). Нютагай хүн зоной 11—12 процентнь Байгал дээрэ амарха дуратай байһанаа мэдүүлнэ. Буряадай АССР-һээ, Эрхүүгэй областьһоо ойрын сагта жэл бүри 300 мянган хүн Байгалай эрьедэ амардаг болохоор багсаагдана. Тиихэдэ ороной хүн зоной дундаһаа Байгалай эрьедэ амарха, аяншалха дуратайшуулай тоо 80-яад он багта нэгэ миллиондо хүрэхөөр хараалагданхай.

Байгалай оршондо туризм хүгжөөхэ программа табихадаа, эндэхи байгаалиин баялигта хохидол ушаруулхагүй, сахин хамгаалха, бүри арьбадхаха ябадалые хараада абаха шухала болоно. Байгал шадарай газар дайдые амаралтын бааза болгон хэрэглэхэдээ нэгэ доро бэшэ, харин, удаа дараалан хубаарилхада һайн байха болоно. Буряадай АССР-тэ ородог Байгал шадарай нютагуудые дүрбэн хуби болгон хубаарилха гэжэ научна болон түсэб, проект табидаг эмхи зургаанууд дурадхана. Нижне-Ангарскда түбтэй хойто, Баргажанай адагта оршохо түбтэй зүүн, Еловкодо түбтэй зүүн-урда, Зүүн-Мүрэндэ түбтэй урда зүгэй томо районууд болгон хубаарилхада таатай зохид байха. Байгал далайн баруун урда эрьеэр аяншалхада һонирхолтой байха болоно. Бабушка бухта, Харгино, Котокель нуур олоной анхарал татадаг.

Байгалай хойто эрьеэр аяншалгын баазануудые бариха таатай зохид эрхэ байдал бии болоо. Юуб гэхэдэ, Байгал-Амарай түмэр харгын магистралиин баригдажа дүүрэхэдэ, транспортна холбоон һайжарха байна бшуу. Мүн Байгалые тойроһон машинын дардам харгы баригдаха. Нижне-ангарскын уһан замай болон агаарай порт шэнэдхэгдэн һайжаруулагдаха байна. Турали хушуунһаа холо бэшэ оршодог Хакусска аршаан булагта, Аяя бухтада, Фролиха нуурта амарха аяншалгын бааза бариха хэрэгтэй ха.

Д. ДАГБАЦЫРЕНОВ,
С. ШИРИМОВ,
СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай филиалай экономическа шэнжэлэлгын таһанай эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэд.

СЭНХИР ЭКРАН

ГАИ-да алба хэнэ

МОСКВА. Һаяхан ГАИ-гай шэнэ пост Ленинскэ проспектдэ бии болоо. Энээндэл адли постнууд мүнөө дээрээ ниислэлдэ үшөөл үгы. Телевидени автоинспекциин хүдэлмэрилэгшэдтэ туһа хүргэнэ: Ленинскэ проспектын ба дүхэриглэһэн харгын уулзуур дээрэ тодхогдоһон телевизионно камера энэ районой харгы зам дээрэхи бүхы ябадалые хинажа байха арга олгоно. Энээнэй ашаар зам дээрэ тохёолдоһон транспортна ямаршье уршаг түбэг автоинспекциин хүдэлмэрилэгшэдтэ дары мэдэгдэдэг. Хожомоо ГАИ-гай иимэ пост-пикедүүд ниислэлэй олохон автостраданууд дээрэ эмхидхэгдэхэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ГАИ-гай шэнэ постын дэргэдэ. Патрульна автомашинанууд уршаг түбэгэй тохёолдоһон газарта ошохоор хэзээдэ бэлэн байдаг.

ТАСС-ай фотохронико.

ПОЛИТИЧЕСКЭ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

...Й, ЭРШЭ ЗОРИГОЙ ЭХИН БУЛАГ

...лизм байгуулха дура...нүүдые В. И. Ленин ... үедэ «бүреэдэһэн соо...нүүд» гэжэ нэрлэһэн ...дээрэһээ үгтэһэн заа... зарлигаар социализм ...улжа болохогүй юм ... тэрэ онсолон тэмдэглэ...эн. Шэнэ олониитын ...энжэ шанар хадаа үр...ниитэ зоной сог заляар ...һан зохёон байгуулхы ... ябуулга болоно. «Үр...н гүнзэгыгөөр хэгдэхэ ... — гэжэ Владимир ... заадаг бэлэй, — со...измын аппарадаар ка...измые һэлгэхэ хүдэл... түгэсхэхын тула эдэб... хүдэлмэрилэгшэд улам ... хэрэгтэй болохо бай... Имагтал арад түмэнэй ... изагуурһаа, тэрэнэй ... үүсхэлээр лэ энэ зо... түйлагдажа болоно». ...элнуудай хүсэд суг...ари, боти 35, нюур ...

...эн ниитэ арад зон лэ ... байгуулна гээшэ гэ... научна коммунизмын ...туримые, мүн бодото ...измын эрхэ байдалда шэнэ общество байгуулгын тодорхой зорилгонуудтай дашарамдуулан, хүнүүдэй, хүн бүхэнэй мэдэрэлые, социальна эдэбхи үүсхэл болон урма зоригжол хүгжөөхэ асуудалые бүхы талаһаань, гүнзэгыгөөр зохёолго хадаа В. И. Ленинэй асари ехэ аша габьяа мүн болоно. Тиин тэрэнэй захяа заабарида, эхилһэн хэрэгтэнь хододоо үнэн сэхэ байһан Коммунис парти совет хүнүүдэй арга шадабариие, зохёохы үүсхэлые бүхы талаһаань хүгжөөхэ хэрэгтэ нүлөөлхэ таарамжатай байдал орон дотороо байгуулжа үгэхэ талаар үнэхөөрөө асари ехэ хүдэлмэри ябуулһан байна.

Тиин энэ ажалайнь үрэ дүнгүүдые мүнөө эли бодоор хаража, мэдэржэ болоно. Социалис мүрысөөн хадаа социалис үндэһэ һуури дээрэ обществые шэнэдхэн хубилгаха хүсэн түгэс арга нүхэсэл гээшэ гэжэ В. И. Ленин тоолодог һэн. Мүнөө, юһэдэхи табан жэлэй тодорхойлхы жэлдэ, 80 миллион тухай хүн социалис мүрысөөндэ хабаадана. Үргэн ниитэ зоной иимэ ехэ үүсхэл тухай энээнһээ урагша түүхэ мэдэхэгүй байгаа!

В. И. Ленин иигэжэ бэшээ һэн: «...Демократи хүсэдөөр бэелүүлэнгүй, социализм илалта түгэсөөр байгуулхын аргагүй юм...» (Боти 27, нюур 253). Социализмын зүбөөр хүгжэжэ, бүхы хүнүүдэй ниитын хэрэгүүдые хүтэлжэ һураад, тэрээниие эрхилдэг болохо обществодо, коммунизмда шэлжэн орохо гол шухала эрхэ байдалай нэгэн хадаа бүгэдэ арадай хиналта ба тоо бүридхэл юм гэжэ Ленин тоолодог һэн. Мүнөө манай орон дотор арадай хиналта үнэхөөрөөл ниитын хэрэг болонхой: тэрэнэй бүлэгүүдтэ 9 миллион шахуу хүн хабаадана.

Манай парти ажалшадай ниитын организацинуудай үүргэ дээшэлүүлхэ тухай хэлбэришэгүй анхарал оролдолго хандуулжа байдаг. Тиин 100 гаран миллион хүнүүдые нэгэдүүлдэг профессиональна союзууд манайда үнэхөөрөө хүмүүжүүлгын һургуули, хүтэлбэрилгын һургуули, ажахыгаа эрхилэлгын һургуули болонхой. Совет обществын ниитэ-политическэ байгуулалтада ленинскэ комсомол һууриба батаар эзэлһээр үнинэй. Социалис байгуулалтын гүнзэгы демократизм саг үргэлжэ хүдэлжэ байдаг үйлэдбэриин зүблөөнүүдэй ажалда, ажалай ветерануудай соведүүдэй, мастернуудай, залуу мэргэжэлтэдэй соведүүдэй ажал ябуулгада эли бодоор харагдадаг байха юм.

Буржуазна номнол иимэ баримтануудые огто обёордоггүй, холуур тойрожо гарадаг. Өөрынь эрга шадабаряар хэдэг, бүтээдэг ажалаарнь социализмын хүниие сэгнэдэг байһан дээрэһээ, Ленинэй зааһанай ёһоор, обществын, **бүхы** гэшүүдэй **ажана тэнгнэлэн** байдал ба тэдэнэй **бүхы талын** сүлөөтэ хүгжэлтэ түйлаха зорилго табиһан дээрэһээнь совет арад зон үнэхөөрөөл зохёон байгуулагша арад болоно (боти 6, нюур 232), үйлэдбэри болон ороноо хүтэлэлгэдэ арад түмэниие үргэнөөр хабаадуулһан байна.

В. И. Ленин иигэжэ бэшээ һэн: «Нүхэд ажалшад! Мүнөө гүрэн түрэеэ өөһэдөө хүтэлжэ байһанаа бү мартагты... **Танай** Соведүүд хадаа энээнһээ хойшо гүрэнэй засаг түрын зурганууд, бүрин эрхэтэ, шиидхэхы зургаанууд болоно...» (Боти 35, нюур 66). Соведүүд болбол арадай засагай эгээн дээдэ нүхэсэл гээшэ гэжэ тоолодог дээрэһээ Коммунис парти эдэнэй ажал ябуулгые саашадань һайжаруулхын тула бүхы юумэ хэдэг байна. Манай орон дотор хоёр миллионһоо үлүүтэй депутадууд ажалшадай Соведүүдтэ һунгагданхай. Эдэнэр 25 миллион эдэбхитэдэй туһаламжа дэмжэлгэдэ түшэглэжэ, обществоёо, гүрэн түрөөе хүтэлнэ.

Социализмын хүгжэлтэ үргэн ниитэ зониие хүтэлбэрилгын аппарадтай иигэжэл бодотоор дүтэлүүлнэ. Олон миллион ажалшадые түүхэтэ зохёон байгуулхы хэрэгтэ элсүүлэн хабаадуулха зорилгые иигэжэл шиидхэнэ.

III.

БАЯЛИГ хадаа хүнэй тодорон гараһан оюун бэлиг болоно гэжэ К. Маркс тэмдэглэдэг һэн. Үнгэрһэн үе сагай гуманистнууд дарлалта мэргэжэлтэ доро байгшадай ядарал зоболонгые өөрынгөө шэнгеэр хүлеэн мэдэрэн. хүн бүхэнэй сүлөөтэйгөөр хүгжэжэ болохо, өөрынгөө арга шадабариие эдэбхитэйгээр элсүүлэн хэрэглэжэ шадаха, бүхы хүнүүдэй аша туһада ажалаа зорюулха аргатай байха общество тухай бодомжолон ябадаг байгаа. Иимэ общество урдань үзэгдөө дуулдаагүй хүгжэлтэ түйлажа шадаха гэжэ эдэнэр тоолодог һэн.

Тиин энэ багсаамжалгын үнэн зүб байһые СССР-тэ социалис болон коммунис общество байгуулгын бүхы ябаса гэршэлэн харуулаа.

1917 ондо Октябриин социалис хубисхал хэгдэжэ, В. И. Ленинэй уран хурсаар хэлэһэнэй ёһоор, засаг түрэеэ гартаа абаһан пролетариадта «мори унаашье, харгышье, юрэдөөл, түрүүндээ туршажа үзэгдэһэн юуншье байгаагүй, контрреволюциин добтолгонуудые совет хүнүүдэй сухарюулан сохижо, хэлэшэгүй хүндэ хүшэр эрхэ байдалда шэнэ байдал һая байгуулжа эхилхэ үедэнь буржуазиин суртал номнол дэлгэрүүлэгшэд Соведүүд удахагүй хосорон һалаха юм гэлдэн, бэшэг саарһанууд соогоо иигэжэ наадаха бариха: Россида ехэнхидээ мүнөөнэйнгөө бодото байдал тухай бэшэ, харин ерээдүй тухайгаа хэлсэдэг: «Эндэ гэр баригдаха, эндэ фабрика бодхоогдохо, арбан жэл үнгэрхэдэ бидэ иимэ юумэ хэхэбди, харин хорин жэл болоод тиимэ юумэ бүтээхэбди».

СССР-эй гаталһан замые мүнөө эрьен харахадаа, экономико, эрдэм, техникэ болон соёл культурада, тэрэнэй түйлаһан гайхамшаг амжалтануудта сэгнэлтэ үгэхэдөө, социалис ниитын байгуулалгын капитализмһаа булюу һайн байһаниинь арсашагүй.

Бүри 1917 оной ноябрь һарада В. И. Ленин иигэжэ хэлэһэн юм: «Имагтал арад зондо этигэдэг, арад түмэнэй сог залиндa найдадаг хүнүүд лэ илалта түйлажа, засаг түрэеэ гартаа барижа шадаха» (боти 35, нюур 61). Ленинэй энэ захяа заабариие хэлбэришэгүй бэелүүлэн, Коммунис парти шэнэ общество байгуулгын үедэ оронойнай ёһотой баялиг болохо хүн бүхэнэй зохёохы бэлиг шадабариие тон дүүрэнээр тодорон гарахын түлөө бүхы хүсэлэл оролдолгоёо элсүүлнэ ха юм. Ажабайдалай экономическа, социальна, мүн сэдьхэл бодолой талааршье үзэгдэһэн түйлай ехэ хубилалтануудай үндэһэ һуури дээрэ хүнүүдэй түүхэтэ шэнэ нэгэдэл — совет арад бүридэн бии болоһон байна.

***

КАПИТАЛИЗМЫН доройтон уналгын мүнөө үе сагта бодото социализм тогтууритай экономическа ба социальна хүгжэлтын үльгэр жэшээ харуулжа, улад зоной хамтаараа ажаһууха шэнэ, эгээн дээдэ общество байгуулна.

«Бүхы юумэн хүнэй аша туһада» — Коммунис партиин энэ программна уряа лозунг блон миллион хүнүүдэй зохёон байгуулхы ажалаар, эршэ зоригоор бодото дээрээ амжалтатайгаар бэелүүлэгдэнэ.

В. ПОНОМАРЕВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.

Уласхоорондын шэнжэлэл

Социалис харилсан туһалалсалга хүгжэнэ

Экономическа харилсан туһалалсалгын Соведэй XXVIII сесси хадаа үнгэрһэн неделидэхи уласхоорондын гол үйлэ хэрэг болоно. Экономическа харилсаа холбооной асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тула, 25 жэлэй ойтой дашарамдуулан, СЭВ-эй ажал ябуулгын дүнгүүдые согсолхын тула СЭВ-тэ хабаатай оронуудай правительствануудай толгойлогшонор Софида суглараһан байна.

Энэ эмхиин гэшүүн бүхэнэй национальна ажахы хүгжөөлгэдэ социалис оронуудай энэ экономическа эмхиин ямар ехэ үүргэ дүүргэһэн тухай халуун дулаан үгэнүүд СЭВ-эй ойн баярай XXVIII сессиин ендэр дээрэһээ хэлэгдээ. Социальна нэгэн адли байгуулалтатай байһанай ашаар, социалис оронуудай Коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай уг зорилгонуудай ниитэ нэгэн байһанай ашаар иимэ эмхи байгуулагдаа.

Оронуудайнгаа арадай ажахын хурдан түргөөр хүгжэжэ байһан тухай тобоймо тоо баримтануудые правительствануудай толгойлогшонор дурдаһан байна. Мүнөө СЭВ-тэ хабаатай Европын бүхы оронууд индустриальна гү, али индустриально-аграрна гүрэнүүд болонхой. Социалис хани нэгэдэл дэлхэй дээрэ эгээн лэ һайн экономическа байгуулалта байһанаа харуулба. Мүнөө эдэнэр дэлхэйн промышленна үйлэдбэриин гурбанай нэгэ хубиие үгэнэ. Харин тиихэдэ 1950 ондо СЭВ-тэ хабаатай оронууд промышленна продукциин ойродоол 18 процентыень үйлэдбэрилдэг байгаа. Энэнь социалис оронуудай капитализмһаа һураггүй булюу хүсэтэйе элирхэйлэн харуулна.

СЭВ-эй ажал ябуулгын 25 жэлэй ойн дүнгүүд, тэрэнэй XXVIII сессиин хүдэлмэри бүхы дэлхэйн арад түмэнэй анхарал татана. Энэнь социальна хоёр байгуулалтые — капитализм ба социализмые — зэргэсүүлэн сасуулха арга олгоно.

Национальна валютаяа, мүн хамтын валютые саашадань хүгжөөн бэхижүүлхэ шухала гэжэ социалис оронуудай гүрэнэй ажал ябуулагшад эндэ, Болгариин ниислэл хотодо баталһан байна. Гүрэнүүдэйнгээ эрилтэнүүдые хангахын, социалис экономическа харилсаа холбоо хүгжөөхын тула элшэ хүсэнэй шэнэ барилганууды бодхоохоор эдэнэр түсэблэнэ. Ажалшадай байдал саг үргэлжэ һайжаруулха гээшэ эдэ бүхы хэмжээ ябуулгануудай гол зорилго мүн.

СЭВ-эй уласхоорондын нэрэ хүндэ улам дээшэлжэ байнхай.

Социалис оронуудай арадуудые нэгэдүүлдэг социалис интернационализмын аха дүүгэй уг зорилгонуудые саашадань бэхижүүлхэ тухай КПСС, тэрэнэй ленинскэ Центральна Комитет эсэшэ сусашагүй анхарал оролдолго хандуулна.

НАТО: зүришэлдөө хёмороотой байһаар

НАТО-гой соведэй июниин 18—19-дэ Оттавада болоһон сесси дээрэ ойн баяр тэмдэглэгдээ. Теэд энэ хадаа тад ондоо ойн һайндэр болоно. Хойто Атлантиин бүлэглэлэй эмхидхэгдэһээр 25 жэлэй ой гүйсэбэ. Эгээн имэһээ Оттавадахи сесси, НАТО-гой урда тээхи зүблөөнүүдтэл адли, тэрээндэ хабаатай гүрэнүүдэй хоорондо хёмороо зүришэлдөөтэй байхадаашье болоо.

«25 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэжэ байһан НАТО хүшэр бэрхэтэй шатадаа ороод байна», — гэжэ «Нью-Йорк таймс» газетэ Оттавадахи сессиин нээгдэхэһээ долоон хоног урда тээ бэшээ һэн. Атлантиин декларациин проектые Вашингтоной нёдондо жэлэй хабар дурадхаһан ушарые энэ бүлэглэлдэ ородог зарим оронууд буруушааһан байха юм. Хубилжа байгаа эрхэ байдалые хараада абан, энэ бүлэглэлые эдэбхижүүлхэ экономическа, политическэ ба сэрэгэй харилсаае шэнэдхэн һайжаруулха шухала гэжэ энэ декларациин үүсхэлшэд һануулһан байгаа.

Удаан саг соо хөөрэлдөөнүүдые хэһэнэй һүүлээр декларациин хёмороотой вариант тухай, сэрэгэй энэ бүлэглэлдэ хабаатай оронуудай хүтэлбэрилэгшэдэй июниин 26-да Брюссельдэ уулзажа, гар табиха тухай үгэеэ ойлголсоо. Дэлхэй дээрэ ехэ хубилалтанууд болоо гэжэ деклараци дотор сэхэ хэлэгдэнэ. Һүүлэй арбан жэлэй турша соо дэлхэй дээрэхи байдал тад хубилаа: Холбоото Штадуудай ба Советскэ Союзай хоорондохи стратегическэ хүсэнүүдэй тэнсүүри адлирхуу боложо байна.

Бүлэглэлэй хоорондо «зүбшэлэлгэнүүдые» хэхэ тухай хёмороон гарана. Эдэ зүбшэлэлгэнүүдые Франци урда тээншье буруушаагаа һэн.

Иигэжэ тус деклараци империалис сэрэгэй бүлэглэлдэ хабаатай арсалдаа хёмороое зайсуулжа шадабагүй.

Л. ЛАТЫШЕВ, И. ЛАПИЦКИЙ.

Латиин Америкын оронуудта зүрюу харша ябуулганууд

Гадаадын монополинуудай дарлалта мүлжэлгэһөө сүлөөрхэ, национальна бэеэ даалһан байдалаа бэхижүүлхэ политика бэелүүлдэг Латиин Америкын оронуудай правительствануудта зүрюу харша ябуулгануудаа нютагай хархис хүсэнүүдэй, империалис агентурын улам эдэбхижүүлжэ байһыень һүүлэй үеын үйлэ хэрэгүүд элирүүлэн гэршэлнэ.

Үнгэрһэн үдэрнүүдтэ Аргентинэдэхи байдал шахардуу шанга байгаа. Империализмын зүгһөө тухирагдан дэмжэгдэдэг хархис хүсэнүүд орон доторхи политическэ ба экономическа байдалые улам хүлгөөтэй болгохо һэдэлгэ гаргана. Конституционно байгуулалта усадхан зайсуулхые эдэнэр хүсөө. Үгэсөө хэгшэд Чилиин хархис этэгээдүүд шэнгеэр аашалалдан, улад зониие хангаха хэрэгые түбэг бэрхэшээлдэ оруулһан, Пероной правительство унагааха тухай худал хуурмаг үгэнүүдые тарааһан байха юм. Тингээшье һаань, үргэн ниитэ ажалшад эдэнэртэ шанга харюу сохилто хэбэ. Аргентинын Коммунис партиин ба политическэ, ниитын хэдэ хэдэн эмхинүүдэй урягаар олон мянган хүнэй хабаадалгатай манифестаци Буэнос-Айреста болоо. Хархис хүсэнүүдтэ эсэргүү шиидхэхы хэмжээнүүдые абаха эрилтэ эдэнэр табиһан байна. Эдэнэй гэмтэ ябуулгануудые буруушаажа, орон дотор хубилалтануудые хэхэ национальна сүлөөрэлгэ хангаха политикые дэмжэн, ажалшадай бүгэдэ ниитын буһалгаан соносхогдоо.

Аргентинын хархис хүсэнүүд сухарилха баатай болобо. Мүнөө орон доторхи байдал заһаржа байна. Теэд энэнь үгэсөөнэй аюул бүрин усадхагдаа гэһэн удхатай бэшэ. Хайра гамгүйгөөр дарлан мүлжэхын тула империалис хүсэнүүд Аргентинэдэ, Латиин Америкын бусад оронуудта зүрюу харша ябуулгаяа үргэлжэлүүлһээр. Чилиин сэрэгэй-фашис урбалтын дүй дүршэл дабтахые империализм һэдэнэ гээд олон баримтанууд элирхэйлэн гэршэлнэ. Тодорхойлон хэлэбэл, Перудахи, Панамадахи, Аргентинэдэхи, Венесуэлэдэхи, Эквадортохи, Коста-Рикэдэхи, Колумбидахи, Мексикэдэхи байдал, үйлэ хэрэгүүд энээниие гэршэлнэ бшуу.

Жэшээлхэдэ, орон дотороо социально-экономическа үндэһэн хубилалтануудые хэхэдэнь, арад зониие дэмжэдэг Перугай Веласко Альварадын правительствада зүрюу харша ябуулганууд үргэнөөр хэгдэнэ. Контрреволюционно ээлжээтэ үгэсөөнэй хэгдэхэеэ байһыень һаяхан элирүүлээ.

Панамын, Коста-Рикын, Гондурасай правительствануудта эсэргүү үгэсөөнүүдые хэхээр банан үйлэдбэрилдэг «Стандард фрут» гэжэ американ компани бэлдэжэ байтараа баригдашоо.

Хархис хүсэнүүдэй ба империализмын харата ябуулгануудта эсэргүүсэн, демократическа, патриотическа бүхы хүсэнүүдые нэгэдүүлхэ, эдэнэй ябуулгануудые бата харилсаатай болгохо шухала гэжэ Латиин Америкын оронуудай арад түмэн этигэн найдана.

Н. ЧИГИРЬ.
(ТАСС).

МАНАЙ АЙЛШАДАЙ ЗҮЖЭГ

«АЛТАН УТААН»

Красноярск хотын хүгжэмэй комедиин театр манай Улаан-Үдэдэ гастрольдо ерээд, зүжэгүүдээ харуулжа байна. Тус театр манда түрүүшынхеэ ерээ бэшэ. Тиимэһээ театрта дуратайшуул тэрэнэй түрүүшын зүжэгүүдые ехэтэ һонирхон угтаба.

Театрай репертуарта хуушан классическа «**венскэ**» болон мүнөө үеын совет авторнуудай хүгжэмтэ комединүүд ороно. Залуу коллективэй (театр һаяхан лэ 15 жэлэйнгээ ойн һайндэрые тэмдэглээ һэн) табиһан зүжэгүүд шагнагшад-харагшадай анхаралые опереттын искусствын хүнгэн зохид, хүхюу зугаата аялгаараа татана.

Дурсагдаһан гаотроль И. Дунаевскиин «Сүлөөтэ һэбшээн» гэһэн опереттээр эхилһэн байна. И. Дунаевский опереттэ зохёоходоо, тон бэрхэ, суутай мастер байһан ха юм даа.

С. Кац гэгшын «Алтан утаан» гэһэн хүгжэмтэ комеди хоёрдохи удаашань табигдаа һэн. Сигизмунд Кац хадаа манай орондо, хилын саагууршье өөрынгөө оперонуудаар, симфоническа пьесэнүүдээр мэдээжэ болоһон композитор. Илангаяа «Бэе бэедээ дурлалсалга», «Би танда бэшэбэб», «Урда зүгэй һүни» гэһэн опереттэнүүдынь мэдээжэ болоһон юм.

«Алтан утаан» гэдэг опереттэнь композиторай һүүлэй бүтээлнүүдэй нэгэн, тиимэшье эрхимүүдэй тоодо ородоггүй зохёол. Энэ опереттэ соо композитор өөрынгөө дуунуудай аялгануудые дабтаһан байдаг. Хүгжэмтэ-драматическа талаараа «Алтан утаан» горитойхон дутагдалтай.

Харин комедиин сюжет (үгэнүүдэйнь авторнууд — А. Карасев, С. Ревзин гэгшэд) тухай хэлэхэ болоо һаа, баһал магтаха юумэн хоморшог даа. Юундэб гэхэдэ, тэрээн соо хамаг юумэн, үйлынь хүгжэлтын пугалбаряа бүхэн мэдээжэ, саашаа юун болохонь бэ гэжэ харагшад эртээнһээ мэдээд һууна ха юм. Гэхэтэй хамта һонигүй болошоһон үгэнүүдые геройнуудайнгаа амаар хэлүүлжэ, энеэдэ гаргахаяа авторнууд оролдоно.

Тиимэһээ театрай коллектив, найруулан табигша **А. Асанин** тэрэ зүжэгые сценэ дээрэ табихын тула тэрэниие ялас гэмэ, ухаан бодолые хүдэлгэхэ талаар гүнзэгы болгохо гэһэн зорилго урдаа табиһан байна бшуу. Тэрэ талаараа театрайхид яһала юу хээ туйлаһан байна. Зарим актёрнуудай наадан һайшаамаар байгаа. Харагшадай анхаралые дахуулан, зүжэгэй үйлын ябаса яһала һонирхолтойгоор хүгжэнэ.

Үнэниинь хэлэбэл, артист **С. Динейнин** сценэ дээрэ гаража ерэхэһээ эхилээд, харагшадай анхарал татаа гээшэ ха. Тэрэ артист «мүнөө үеын поп» Суни гэгшын роль гүйсэдхэнэ. С. Динейкин түргэн хүдэлсэтэй, гэмгүй һайхан хоолойтой, үгэсэ ойлгосотойгоор хэлэдэг актер байна. Тэрэ актер өөрынгөө ролиие тон шогтой хүхюугээр, хүнэй этигэхээр наадана.

Ерээдүйн семинаристын эхын рольдо дүршэлтэй артистка Л. Үнгар гэгшэ наадаба. Бажууһанаа табидаггүй эхэнэрэй образые тэрэ харуулжа шадаа.

Баһа нэгэ муу хүнэй образ харагшын сэдьхэлдэ үлөө. Тэрэ хадаа дээгүүр тушаалтай болохоёо зүдхэгшэ Анатолий гээшэ. Тэрэниие артист **В. Филимонов** наадажа, совет студентнэрэй дунда нэбтэржэ ороод, эрдэмээр һонирхоһон аспирант шэнгеэр харагдахые оролдоһон, хуурай сэдьхэлтэй, хубхай хүнэй образ бидэндэ харуулба.

Теэд лирическэ геройнуудайнь хүнэй сэдьхэлдэ мүр сараа үлөөнгүй үнгэрһэниинь халагламаар. Гэбэшье эндэ артистнар зэмэтэй бэшэ гээшэ ха. Пьесын авторнууд тэдэ геройнуудаа амиды хүнүүдэй амисхалтай болгожо шадаагүй байһан байгаа. Ажабайдалдаа ходо баяртай шогтой ябадаг студентнэрэй-хани басагадай (**Т. Агапова, Л. Арефьева, С. Кузнецова** гэгшэд наадана) болон бараг студент аад, холые харадаггүй хүбүүнэй (артист **Г. Лущинов**), юумэн бүхэниие үлүү ехээр һайхашаан хуугайлжа ябадаг залуу хүнэй (артист **Г. Бойко**) гэгшэдэй рольнууд даншье һонигүйгөөр харагдана. Тэдэнэй рольнуудые ехэ тобшолол хэһэн, ажабайдалда ушардаг муу үзэгдэлнүүдые илаһан байхаар хараһайбди гэжэ һанагдана.

Зүжэгэй шэмэглэл (уран зураашa **А. Асанин**) яла-сала гэһэн бэшэ, үнгэ шэрэнь үсөөншэг байна. Һарюу-мурюугаар хадагдаһан модые үүдэн гээшэ, мүн лэ тиимэрхүү юумые сонхо һэн гэлэй гэжэ харуулдаг театральна арга мүнөө хуушараа гэжэ һанагдана. Илангаяа үйлэ бүхэнэй шэмэглэл нэгэ янза байхадаа, һонигүй, һүргүй шэнги байна.

Зүжэгэй хүгжэмые ямар гэжэ сэгнэлтэйб? Оркестрынь (дирижер **Ю. Поломский**) тон лэ «хүгжэмлиг» гэхээр юм ааб даа. Харин артистнарай дуун һүргүйгөөр соностоно, үгэнь ойлгосогүй. Магад, манай театрай оперно залай **акустика** (абяанай сууряатан соностохо шанар) хүгжэмтэ комедиин артистнарта таагүй шэнги байжа болоо. Гэбэшье «Алтан утаан» гэһэн зүжэгэй вокальна талань бирагүйшэг гэжэ тэмдэглэхээр.

Бидэнэй шүүмжэлхы ажагалалта хадаа залуу коллективтэ туһа хүргэхэ гэһэн сэдьхэлһээ гарана. Тиимэ һэн тула манай городто айлшаар ерэһэн коллективэй удха шанарые халхалха ёһогүй. Юуб гэхэдэ, Улаан-Үдын харагшадай дунда опереттын искусство дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ айлшадаймнай гастроль яһала удха шанартай байха гэжэ һанагдана.

О. КУНИЦЫН,
хүгжэм шэнжэлэгшэ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Суня — С. Динейкин, студент басаган — Т. Агапова. 2. Трофим Иванович — С. Орланд, Ксения Александровна — Л. Үнгар.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

Спорт

ТОБШОХОНООР...

БОКСООР Россин Федерациин түрүү һуури эзэлхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөн Уфа хотодо эхилбэ. Мүрысөөндэ Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй зонын чемпионууд болоһон республикымнай боксернууд хабаадалсана. Тэдэнэй дунда СССР-эй спортын мастер Павел Федотов, мастерта кандидадууд Медведев, Осокин, Кауров, Антонов, Авдюшев, Плюснин, Бардаханов гэгшэд бии. Мүрысөөн июниин 25 болотор үргэлжэлхэ юм.

☆ДҮРЭ БУЛЯАЛДАЛГААР «Урожай» бүлгэмэй центральна соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө Башкирай АССР-эй Саловат хотодо эхилһэн мүрысөөн дүүрэбэ. Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын институдай студентнэр Чагдуров, Хахалов эрхимээр барилдажа, СССР-эй спортын мастерай нормо дүүргэбэ.

☆КОНЬКИ. Зунай сагай эхилээд байн гэһээ коньки гэжэ дурдахада һонин ха. Тиибэшье һаа республикымнай конькишад ерэхэ жэлэй мүрысөөнүүдтэ бэлдэжэ эхилбэ. «Локомотив» бүлгэмэй центральна совет һуралсал-һорилгодо манай эрхим спортсменүүдые суглуулжа эхилбэ. Тэдэнэй дунда СССР-эй спортын мастер, ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн Сергей Можаев, мастерта кандидадууд, 40-дэхи һургуулиин һурагша Павел Пегов, Зүүн Сибириин технологическа институдай студент Василий Соколовский гэгшэд бии. Эдэнэр һуралсал-һорилгоёо Ригэ хотодо июниин 20-һоо июлиин 15 болотор үнгэргэхэ болонхой.

☆ФУТБОЛ. Буряадай АССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө эхилһэн нааданай хоёрдохи, гурбадахи уулзалганууд үнгэргэгдэбэ. Эндэ ЛВРЗ-гэй спортын клубай футболистнууд хоёр удаа шүүгээд ябана.

Гурбан нааданай удаа ЛВРЗ-гэй спортын клубай, транспортын «Локомотив» команданууд түрүүлжэ ябанхай. **Б. МИРОМАНОВ.**

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Тэжээл бэлэдхэлгэдэ түрүү онол арга хэрэглэхэ» — КПСС-эй обкомой хүдөө ажахын таһагые даагшын орлогшо Б. Николаевай статья. «Дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлдэ ажалшадай мүрысөөндэ үргэн дэлисэ». Суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Коллективэй нүлөөн» — М. Семеньковагай статья. «Забайкаллес» комбинадай ухаалан зохёогшод болон урлан нарижуулагшадай слет дээрэһээ тоосоон. «Түрэл орон доторнай.»

Гурбадахи хуудаһанда: «Хүдөөгэй клубай ажал хэрэгүүд тухай» В. Николаевай статья. Уласхоорондын шэнжэлэл. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Хаана һурахаяа орохоб? Профессионально - техническэ училищинууд урина. Соносхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 19.00 — Дамжуулгын программа. 19.05 — Телевизионно һонин. 19.20 — «Как волк Вова на Марс летал» и «Лесные дозорные» гэжэ кукольна фильмүүд үхибүүдтэ харуулагдаха. 19.50 — Совет дуунай концерт. 20.10 — Тарилгын хойноһоо харууһалга тухай дамжуулга. 20.25 — «Уласхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар). 20.40 — Соносхолнууд. 20.45 — И. Штраус. «Венадахи уулзалганууд» — Красноярскын хүгжэмтэ комедиин театрай зүжэг.

ХИЛЫН СААНАҺАА

СОФИ

ПРОТОКОЛДО ГАР ТАБИГДАА

ТАСС

1974—1975 онуудта химическэ промышленностиин талаар Болгариин ба Советскэ Союзай хоорондохи харилсаа хүгжөөхэ тухай протоколдо эндэ гар табигдаа. Советскэ Союзай техническэ туһаламжаар шэнэдхэн һэльбэгдэхэ ёһотой Болгариин химиин барилганууд энэ документ дотор тодорхойлогдоһон байна. Промышленностиин энэ һалбарида хоёр ороной хоорондохи харилсаае улам үргэдхэн гүнзэгырүүлхэ нэмэлтэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдаа.

НРБ-гэй химическэ промышленностиин министр Х. Панайотов, СССР-эй химическэ промышленностиин министр Л. А. Костандов протоколдо гар табиба.

НЬЮ-ЙОРК

Египедэй президентын хөөрөөн

ТАСС

Египедэй президент А. Садат «Си-би-эс» гэжэ американ радиотелевизионно компанида үгэ хэлэбэ.

Дүтын Зүүн зүгэй асуудалые гуримшуулха талаар Женевэдэхи конференциин хүдэлмэриие һэргээхын урда тээ хоёр талын хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ, тодорхойлон хэлэхэдэ, Египедэй ба Советскэ Союзай хоорондо, Египедэй, США-гай ба Араб оронуудай хоорондо зүбшэлэлгын хөөрэлдөөнүүдые хэхэ шухала гэжэ А. Садат хэлэһэн байна. Энэ конференци дээрэ дуугаа үгэхэ эрхэ палестинынхидтэ олгогдохо ёһотой гэжэ тэрэ тэмдэглээ.

1967 оной дайнай урда тээхи хилэнүүд тушаа Израильтай үгэ хөөрэлдөөн гараха ёһогүй гэжэ президент Садат хэлэбэ. Бидэ альганайшье шэнээн газараа алдаха ёһогүйбди гээд тэрэ мэдүүлээ.

Египедэй дэмжэдэг ООН-ой Аюулгүйн Соведэй 242-дохи тогтоолоор Израилиин гүрэн байха эрхэ мэдэрэгдэһэн байна гэжэ А. Садат хэлэбэ.

Американ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые Египедэй худалдажа абаха тухай асуудалые Р. Никсонтэй зүбшэн хэлсээгүй һэм гээд АРЕ-гэй президент мэдүүлээ. Хөөрэлдөөнүүдэймнай ээлжээтэ шатада энэ асуудал зүбшэн хэлсэгдэхэ байха гээд тэрэ хэлээ. Амгалан байдалтай болохо, дайнай хойшолонгүудые зайсуулха гээшэ мүнөө Египедэй гол шухала зорилго болоно.

ПХЕНЬЯН

Түсэбөө болзорһоонь урид дүүргэбэ

ТАСС

Арадай Корейн промышленна олон предприятинууд энэ жэлэй зургаа һарын даабариие болзорһоонь урид дүүргэбэ гэһэн мэдээсэлнүүд эдэ үдэрнүүдтэ Пхеньяндa орожо үргэлжэлһөөр. Хүнгэн промышленностиин, ашагта малтамалай промышленностиин, далайн олзоборилгын 800 гаран завод, фабрика, предприяти хахад жэлэйнгээ түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайдаа мэдээсэбэ.

Реньяска уурхайн хүдэлмэришэд хахад жэлэйнгээ даабариие июниин 13-да дүүргэжэ, мүнөө үедэ түсэбһөө гадуур хэдэн мянгаад тонно продукци үгэжэ байнхай.

Загаһашад һайнаар ажаллана. Жэлдээ 5 миллион тонно загаһа ба далайн бусад продуктнуудые олзоборилхо гэһэн зорилго эдэнэй үмэнэ табигданхай. Загаһа бариха талаар түсэбтэ даабаряа 1,5 хахад дахин үлүүлһэн Вонсанска загаһанай промхозой түрүү загаһашад энэ талаар ехэ габьяатай юм.

Буд нэхэгшэд, тодорхойлон хэлэбэл, Синыйчжуска, Чонжуска текстильнэ фабрикануудай коллективууд үйлэдбэриингөө түсэбүүдые дүүргэхэ талаар хүнгэн промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй дунда эрхим дүнгүүдые туйлаа. Эдэнэр ажалай бүтээсэ нилээд дээшэлүүлһэн, урлан нарижуулгын олон тоото дурадхалнуудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэн байна.

ЛОНДОН

Англиин профсоюзай эрилтэ

ТАСС

Сантьягадахи фашис хунтатай дипломатическа харилсаагаа таһалжа, Чилитэй худалдаа наймаагаа болюулхыень машина бүтээдэг промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй нэгэдэмэл профсоюз Англиин промышленностиин үмэнэ табиһан байна. Зэргэнүүдтээ 1,4 миллион хүниие нэгэдүүлдэг машина бүтээгшэдэй профсоюзай конференци Грейт-Ярмудта боложо, иимэ эрилтэтэй тогтоол эндэ абтаа.

Хунтын агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдтэ эльгээгдэхэ авиационно двигательнүүдые, самолёдуудые заһабарилхыень Англиин профсоюзай энэ нэгэдэл эрид буруушааба.

БЕЙРУТ

Тель-Авивай зэзэрхэг түримхэй ябуулганууд

ТАСС

Урда Ливанай хото городуудта, һуурин тосхонуудта Израилиин дээрмэшэ сэрэгүүд добтолжо үргэлжэлһөөр. Июниин 20-до эдэнэй добтолгонуудһаа уламжалан, 32 хүн алуулһан, 150 хүн шархатаһан байгаа. Июниин 21-дэ Израиль сэрэгүүд Рашайя Аль-Фуххар, Хербе, Накура, Альма Аш-Шааб гэдэг районуудые хэдэн часай турша соо ехэ буугаар буудаһан байна.

Ливанай премьер-министр Т. Сольх Аюулгүйн Соведэй саг үргэлжын гэшүүн гүрэнүүдэй, мүн Араб оронуудай элшэн сайдуудтай уулзажа, Ливанда эсэргүүгээр Израилиин хэһэн шэнэ гэмтэ ябуулганууд тухай мэдээсэбэ.

Аюулгүйн Совет зарлахые Ливан эрилтэ табина гэжэ Т. Сольх журналистнуудта мэдээсээ.

ХАНОЙ

БАРИЛГА—ГОЛ ЗОРИЛГО

ТАСС

Урда Вьетнамые Сүлөөлхэ Национальна фронтын ЦК-гай Президиумэй түрүүлэгшэ, Урда Вьетнамай Республикын Революционно саг зуурын правительствын зүбшэлэлгын Соведэй түрүүлэгшэ Нгуен Хыу Тхо Урда Вьетнамдахи сүлөөлэгдэһэн Куангчи провинциин элдэб нютагуудаар ябаһан байна. Тэрэ машино-заһабарилгын мастерскойнуудай хүдэлмэришэдтэй, провинциин медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдтэй, Чиеуфонг районой таряашадтай уулзажа хөөрэлдөө.

Экономическа бэрхэшээл түбэгүүдые зайсуулан дабахын түлөө, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын түлөө, үндэр баян ургаса абахын түлөө, бии байгаа техникэ ашагтай һайнаар хэрэглэхын түлөө тэмсэхыень Нгуен Хыу Тхо сүлөөлэгдэһэн зонын хүдэлмэришэдые, таряашадые уряалба. Сүлөөлэгдэһэн районуудые һэргээхэ, экономикоё һайжаруулха, Парижай хэлсээе бэелүүлхэ шухала гэжэ тэрэ үргэн ниитэ арад зондо хандаа.

ТОБШОХОНООР...

БУДАПЕШТ. Венгриин Ленинварош хотые ерээдүйн хото гэжэ нэрлэдэг юм. Нефть болбосоруулгын завод, электростанци ба бусад предприятинууд эндэ баригдажа байна.

Промышленна предприятинуудай урган хүгжөөгдэхэтэй хамта, Ленинварошой түхэл шэнжэ танигдахаар бэшэ болотороо хүгжэн һалбараа. Байрын шэнэ кварталнууд, магазинууд, һургуулинууд, больницанууд баригдана. Энэ хотодо 1800 квартиратай байрын гэрнүүд бодхоогдожо байна. Хэрбээ 1963 ондо Ленинварошто ойродоол 1200 хүнэй байдаг һаань, мүнөө республикын промышленна залуу түбтэ 13500 хүн ажаһуудаг юм.

СОФИ. Болгариин социалис революциин 30 жэлэй ойн хүндэлэлдэ ороной ажалшад эдэбхитэй габшагайгаар хүдэлжэ, энэ жэлэй таба һарын түсэбые болзорһоонь урид дүүргэһэн байна. Нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй сасуулхада, промышленна продукци 11,1 процентһээ үлүү ехээр үйлэдбэрилэгдөө. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэнэй ашаар эдэ амжалтанууд түйлагдаа.

ВЬЕНТЬЯН

Хэлсээгээ хэлбэришэгүй бэелүүлхэ

ТАСС

Лаосто амгалан байдал һэргээхэ, национальна эблэрэлгэ хангаха тухай хэлсээе бэелүүлхэ талаар центральна хамтын комиссиин ээлжээтэ заседани эндэ боложо, буудалдаа зогсоолгые хинаха хэдэ хэдэн асуудалнуудые Патет Лаогой, Вьентьянай талын түлөөлэгшэд зүбшэн хэлсэһэн байна.

Али нэгэ талын хинадаг зонодо аюул тохёолдуулха гэхэ гү, али нэбтэрэн орохо зорилготой ябуулгануудые хэхыень хоёр талын сэрэгэй подразделенинүүдтэ эрид буруушаагдаһан байна гээд эндэ тунхаглагдаһан коммюнике дотор хэлэгдэнэ.

Г. Ф. ЛОСЕВ

РСФСР-эй габьяата артист, Буряад АССР-эй арадай артист, 1942 оноо КПСС-эй гэшүүн Георгий Федорович Лосев хүндэ ... үбшэлэнэй һүүлээр ... бараба.

Г. Ф. Лосев 1919 ... Хоринск тосхондо ... таряашанай бүлэдэ ... юм. 1936 ондо тэрэ Улаан-Үдын театрально-хүгжэмэй училищида һураха ... тэрэнээ дүүргэһэнэй ... лаар 1940 ондо Гурэнэй ... ца Намсараевай нэрэмжэтэ ... буряад драмын театрта ... дэлжэ эхилһэн байгаа.

Ажалша бүхэриг, ... бэлиг шадабаритай ... дээрэһээ тэрэ театрай ... бэрхэ актернуудай дунда ... раа һэн. 34 жэлэй ... соо театрта хүдэлхэдөө ... оргий Федорович ... гадаадын классикын, ... драматургийн зүжэгүүдэй ... шахуу роль гүйсэдхэһэн ... ба. Х. Намсараевай ... шагай ташуурта» ... ловэй, В. Шекспирэй ... хаанда» Кентын, «Отеллодо» ... Кассиогой, Н. Погодинай ... «Кремлиин курантида» ... Ф. Дзержинскиин, Забелинай ... А. Софроновой «Тогоото ... до» Слива үбгэнэй, Ц. ... Шагжинай «Хабарай ... гай» Цыреновэй, Д. ... гай «Зэдрээдэ» Мүнхэ-... рай ба бусад олон зүжэгүүд ... тэ рольнуудые һайнаар ... до хурсаар наадажа ... үндэһэн яһатанһаа ... вые совет драмын ... вые хүгжөөлгэдэ ехэ ... тэрэ оруулһан байха ... Л. Леоновой «Ленушка» ... жэ зүжэгтэ хабаадаһан ... гаа түлөө Г. Ф. Лосев ... СССР-эй Культурын ... нистерствын зүгһөө ... Поповой нэрэмжэтэ ... лаар шагнагдаа һэн.

Г. Ф. Лосев Эсэгэ ... хамгаалгын Агууехэ ... хабаадажа, немец-фашис ... лимтарагшадтай ... нуудта баатаршалга ... һаһангаа, эрэлхэг ... гарһанайнгаа түлөө ... Ороноо Хамгаалгын ... 1 шатын орденоор шагнагдаа ... һан байгаа.

Театральна искусствын ... жөөлгэдэ ашаа үрэ ... гээр ажаллаһанайнгаа ... лөө Г. Ф. Лосев «Хүндэ ... лэй тэмдэг» орденоор ... дан медальнуудаар ... даһан юм.

Г. Ф. Лосев театрайнгаа ... коллективтэй хамта ... лөөр Монголой Арадай ... публикада хэдэ дахин ... һэн. Тиигэжэ МНР-эй ... вительствын зүгһөө ... эй 50 жэлэй ой» ... далаар шагнагдаһан ...

Г. Ф. Лосев ажалша ... харнг, түбшэн дару ... зулы зантай хүн һэн ... жэлэй турша соо ... рэй партийна ... хүтэлэбэридэһэн, КПСС ... рай парткомой ... дой ба районой ... депутадуудай Соведэй ... тадуудаар һунгагдаһан ... гаа.

Георгий Федорович ... вой арюун дурасхаал ... рэнэй уран бэлигтэ ... хүнүүдэй, тэрэниие ... зоной, мүн хамта ... лагшадай зүрхэ сэдьхэлдэ ... хэтэдэ үлэхэл.

Модогоев А. У., ... нов Б. С., Пивоваров ... Продайвода К. М., ... А. А., Бирюков В. Г., ... сов В. Ф., Беляков А. ... Бардонов А. Б., ... И. Д., Титов В. И., ... котов И. К., ... В. А., Раднаев В. Д., ... ков В. А., Гаськов ... Похосоев Л. Я., ... С. В., Убеев В. П., ... ев П. Н., Цибудеев ... Булдаев С. Н., ... Ц. А., Герштейн ... Цыренимаев Ж. Ц., ... пилов Б. Б., ... Д. З., Сахиров Ф. С., ... ковни Л. Л., ... Н. П., Степанова ... Дамдинов Н. Г.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМАЕВ.

Манай адрес, телефон...

г. Улан-Удэ, ул. ... ва 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная ... 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат — ... отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-2... мышленности и строительства — 61-35, советского строительства ... 69-53, культуры и ... 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.